МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: **ДИНАМІКА КОЛЕКТИВНОГО ОБРАЗУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В СУСПІЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ**

Виконав: студент 2 курсу,
групи 8.0534
спеціальності: 053 Психологія
освітньої програми: Психологія
Єфанов Микита Олексійович
Науковий керівник: к. психол. наук, доцент
кафедри психології Гредінарова О. М.
Рецензент: PhD, ст. викладач кафедри
психології Гречаник М. І.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра психології
Рівень вищої освіти магістрський
Спеціальність 053 Психологія
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

к.психол.н., доцент. Н.О. Губа

«____»_____2025 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Єфанову Микиті Олексійовичу

1. Тема роботи Динаміка колективного образу військовослужбовців в суспільній свідомості цивільного населення України

керівник роботи Гредінарова О. М., канд-т психол.наук, доцент кафедри психології

затверджені наказом ЗНУ від «02» 10 2025 року № 1394—с

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи аналіз психолого—педагогічної літератури.

4. Зміст розрахунково—пояснювальної записки: дослідити динаміку сприйняття, порівнявши образ (зафіксованого у 2024 р. та виміряного шкалою Лікерта) з глибинними психологічними показниками; емпірично діагностувати та порівняти рівень психологічного неблагополуччя (тривога, дистрес) у прифронтовій та тиловій групах за допомогою стандартизованих методик (Спілбергер, 4ДДТС); розробити та апробувати авторську методику («Індекс Фрагментації») для кількісного вимірювання соціальної напруги; провести порівняльний аналіз показників «Індексу Фрагментації» між прифронтовою та тиловою групами (за допомогою кореляційного аналізу).

5. Перелік графічного матеріалу: 3 таблиці.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання Видав	Завдання Прийняв
Вступ	Гредінарова О. М., доцент		
Розділ 1	Гредінарова О. М., доцент		
Розділ 2	Гредінарова О. М., доцент		
Розділ 3	Гредінарова О. М., доцент		
Висновки	Гредінарова О. М., доцент		

7. Дата видачі завдання _02.04.2025 р._____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	травень 2025 р.	Виконано
2	Робота над вступом	травень 2025 р.	Виконано
3	Робота над першим розділом	травень 2025 р.	Виконано
4	Робота над другим розділом	травень 2025 р.	Виконано
5	Робота над третім розділом	травень 2025 р.	Виконано
6	Написання висновків	травень 2025 р.	Виконано
7	Передзахист	травень 2025 р.	Виконано
8	Нормоконтроль	травень 2025 р.	Виконано

Студент _____ М. О. Єфанов

Керівник роботи _____ О. М Гредінарова

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ Г. В. Коваль

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота бакалавра: 57 сторінок, 3 таблиці, 40 джерел.

Об'єкт дослідження: колективний образ військовослужбовця у суспільній свідомості цивільного населення.

Предмет дослідження: соціально-психологічні чинники, що зумовлюють конфліктні та напружені аспекти у сприйнятті образу бійця ЗСУ.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити специфіку та динаміку колективного образу військовослужбовця у суспільній свідомості цивільного населення України.

Гіпотеза дослідження: дослідження передбачає, що ризики соціальної фрагментації та зростання напруги у суспільстві пов'язані не стільки зі зміною загального ставлення до бійців ЗСУ, скільки з поглибленням комунікаційних розривів та дією специфічних чинників (втома, ІПСО, медіа-вплив), які по-різному спотворюють образ військового у різних соціальних групах.

Методи дослідження. Теоретичні: Застосування теоретичних методів аналізу наукової інформації з подальшою систематизацією, впорядкуванням, конкретизацією та узагальненням наявних емпіричних знань. Використання тестування та статистичних методів.

Наукова новизна: Теоретичне осмислення та обґрунтування динаміки колективного образу військовослужбовця в залежності від географічного та психологічного чинника (близькість до бойових дій).

Галузь використання: Результати дослідження можуть бути використані під час спілкування з людьми, які постраждали психологічно під час воєнних дій.

КОЛЕКТИВНИЙ ОБРАЗ, ВІЙСЬКОВІ, СОЦІАЛЬНЕ УЯВЛЕННЯ, ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЕЦЬ, СУСПІЛЬНА СВІДОМІСТЬ, СПРИЙНЯТТЯ ВІЙСЬКОВИХ, ВОЄННИЙ СТАН, ПРИФРОНТОВА ЗОНА, ТИЛОВА ЗОНА, ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ, ДИНАМІКА, ТРИВОЖНІСТЬ, АДАПТАЦІЯ, ОБЛАСТЬ, ВІЙНА.

SUMMARY

Yefanov M. O. Dynamics of the collective image of servicemen in the public consciousness of the civilian population of Ukraine

The qualifying work consists of Introduction, 3 Chapters, Conclusion, References (40 items , 25 of foreign origin), 5 appendices on 13 pages. The qualifying work volume is 75 pages long, 57 of them – main text. There are 3 tables and 0 illustrations.

Object of research: the collective image of a military serviceman in the public consciousness of the civilian population.

Subject of research: socio-psychological factors that cause conflict and tension aspects in the perception of the image of a UAF (Armed Forces of Ukraine) soldier, and the specific manifestation of these aspects in the consciousness of different social groups.

The purpose of the research: to theoretically substantiate and empirically investigate the specifics and dynamics of the collective image of a military serviceman in the public consciousness of the civilian population of Ukraine, by conducting a comparative analysis of its structural, content-related, and emotional components in respondents from front-line and rear regions.

The research tasks are:

Chapter 1 «Theoretical analysis of the problem of perception of the image of servicemen in public consciousness» provides a theoretical analysis of the development of social representations of the military in conditions of protracted war. It substantiates the transition from the descriptive function of the image to its diagnostic role as an indicator of social fragmentation. The chapter analyzes socio-psychological determinants (compassion fatigue, cognitive dissonance) and the role of media discourse (framing, stereotyping) in forming a communication gap between civilians and the military.

In the Chapter 2 «Methods and methodology of research» the organization and procedural aspects of the empirical study are described. It explains the design of the study, which involved a targeted online sample of 60 respondents divided into «Front-line» and «Rear» groups. The chapter details the complex toolkit consisting of 5 methods: Likert Scale, Spielberger Anxiety Scale, Sachs-Levy Incomplete Sentences, 4DDS (Four-Dimensional Symptom Questionnaire), and the key Author's Questionnaire «Diagnosis of markers and factors of social fragmentation».

Chapter 3 «Analysis of empirical data and interpretation of results» presents the results of the comparative analysis. It is empirically proven that while the general level of declared respect for the UAF remains high in both groups (positive dynamics compared to 2024), there is a critical gap in the perception of reality. The study reveals that the «Front-line» group demonstrates a high level of distress and a critically high «Fragmentation Index,» while the «Rear» group maintains an «idealized» image and does not perceive social tension. The chapter confirms the hypothesis that the dynamics of the image lies in the deepening of the communication gap.

Key words: collective image, the military, social representation, serviceman, public consciousness, perception of the military, martial law, front-line zone, rear zone, comparative analysis, dynamics, anxiety, adaptation, region, war, social fragmentation, communication gap.

ЗМІСТ

ВСТУП 8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ДИНАМІКИ КОЛЕКТИВНОГО ОБРАЗУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В СУСПІЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ 12
1.1 Постановка проблеми дослідження образу військовослужбовців у суспільній свідомості 12
1.2 Прагматичне значення: Образ військового як основа національної стійкості та цивільно-військових відносин 26
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ 31
2.1 Методологічна основа дослідження 31
2.2 Процедура дослідження 36
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ КОЛЕКТИВНОГО ОБРАЗУ ВІЙСЬКОВИХ ЦИВІЛЬНИМ НАСЕЛЕННЯМ 41
3.1 Методичні основи емпіричного дослідження динаміки колективного образу військових цивільним населенням 41
3.2 Інтерпретація результатів дослідження 46
3.3 Результати дослідження та порівняння отриманих результатів 48
ВИСНОВКИ 55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 58
ДОДАТКИ 63

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах тривалої війни на виснаження, яка вимагає мобілізації максимально маштабних ресурсів (як фізичних, так й психологічних), образ бійця Збройних Сил України (ЗСУ) в уявленні цивільного населення набуває нової, критичної ваги. Оскільки ситуація змінюється в дуже швидких масштабах, ми отримуємо можливість досліджувати фактичну динаміку формування. Сам образ бійця ЗСУ э не тільки символ незламності чи об’єкт національної гордості, він стає ключовим індикатором психологічної єдності суспільства та, водночас, потенційним джерелом глибокої соціальної напруги.

Попередні етапи досліджень, зокрема дослідження формування образу у 2024 році, були зосереджені на різниці у суспільних настроях. Вони виконали важливу описову функцію, показавши, чим саме цей образ був сформований, а саме під впливом бойових дій та інформаційних кампаній. Однак на поточному, на превеликий жаль, затяжному етапі конфлікту, цього описового підходу стає недостатньо. Накопичена втома, неминуча психологічна диференціація досвідів (між тими, хто безпосередньо на фронті, та тими, хто в умовному тилу), а також посилення цілеспрямованих ворожих інформаційно-психологічних операцій (ІПСО) формують приховані фактори напруги. Саме ці фактори створюють реальну загрозу соціальної фрагментації. Ця фрагментація проявляється у поглибленні нерозуміння між цивільними та військовими, утворенні шкідливих стереотипів («ми» проти «них»), зниженні рівня довіри та, як наслідок, у розриві соціальних зв’язків, що є прямою загрозою національній стійкості та обороноздатності.

Таким чином, актуальність даної роботи обумовлена гострою необхідністю переходу від загального моніторингу образу військового до його

діагностики. Виникає наукова та практична проблема: необхідно не просто констатувати, як цивільні сприймають бійців, але й зрозуміти, яка саме виникає динаміка, які саме наративи провокують конфлікти, чому ускладнюється реінтеграція ветеранів та як відмінності у сприйнятті в різних соціальних групах (вікових, регіональних, професійних) впливають на загальний рівень довіри до військових інституцій. З огляду на це, наукова проблема зміщується з площини опису образу в площину дослідження комунікаційних та соціальних факторів. Це дослідження є актуальним, оскільки воно вперше закладає науково-практичну основу для розробки диференційованих комунікаційних стратегій. На відміну від масових, загальнонаціональних інформаційних кампаній (які часто апелюють до єдиного образу «героя»), такі диференційовані стратегії дозволять точково працювати з конкретними осередками напруги, адаптувати програми психологічної підтримки для різних груп населення та ветеранів, і тим самим активно запобігати розколу суспільства.

Отже, актуальність дослідження полягає у використанні аналізу образу бійця ЗСУ як чутливого інструменту для ранньої діагностики ризиків соціальної фрагментації. Його результати мають на меті не просто поповнити теоретичну базу соціальної психології, але й надати практичний інструментарій для збереження та зміцнення психологічної єдності українського суспільства в умовах екзистенційної загрози, що є не менш важливим чинником перемоги, ніж військово-технічна перевага.

Об'єкт дослідження: колективний образ військовослужбовця у суспільній свідомості цивільного населення.

Предметом дослідження є соціально-психологічні чинники, що зумовлюють конфліктні та напружені аспекти у сприйнятті образу бійця ЗСУ, а також специфіка прояву цих аспектів у свідомості різних соціальних груп населення.

Метою дослідження є теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити динаміку образу бійця ЗСУ у сприйнятті цивільного населення, виявити в ньому маркери соціальної напруги та ризики фрагментації суспільства.

Гіпотезою дослідження передбачається, що ризики соціальної фрагментації та зростання напруги у суспільстві пов'язані не стільки зі зміною загального ставлення до бійців ЗСУ, скільки з поглибленням комунікаційних розривів та дією специфічних чинників (втома, ІПСО, медіа-вплив), які по-різному спотворюють образ військового у різних соціальних групах.

Завданням є здійснити теоретичний аналіз образу військовослужбовця як індикатора соціально-психологічної напруги та ризиків фрагментації суспільства; провести відслідковування динаміки у порівнянні з попереднім дослідженням; емпірично діагностувати ключові «комунікаційні розриви» та чинники (наприклад: втома, медіа-вплив, ІПСО, різниця досвідів), що викликають напругу у сприйнятті образу бійця ЗСУ; дослідити та описати специфіку прояву цих чинників та зон напруги у свідомості різних соціально-демографічних груп населення (не обмежуючись лише віком); простежити динаміку змін у проблемних аспектах сприйняття (напруга, розриви) порівняно з результатами попередніх досліджень; обґрунтувати пропозиції щодо диференційованих комунікаційних стратегій, спрямованих на нейтралізацію виявлених чинників напруги та збереження суспільної єдності.

Методами дослідження є комплекс загальнонаукових теоретичних методів (аналіз, систематизація та узагальнення наукових джерел з проблеми дослідження) та емпіричних методів (психодіагностичні методики, анкетування, опитування). Для обробки, аналізу та узагальнення отриманих емпіричних даних використовувались статистичні методи (зокрема, кореляційний та порівняльний аналіз). Емпіричні методи: у дослідженні були застосовані Адаптована методика структурованого інтерв'ю на основі методу асоціативної рейтингової шкали (Likert Scale)», «Шкала тривоги Спілбергера-Ханіна» для оцінки ситуативної тривожності», Адаптована методика «Незакінчених речень

Сакса Леві» для більш точного уявлення про формування образу військових у сприйнятті громадського населення», «Адаптований чотиривимірний опитувальник для оцінки дистресу, депресії, тривоги та соматизації (4ДДТС)» для більш чіткого дослідження стресу та відношення цивільних людей до бойових дій, Авторська анкета «Діагностика маркерів та чинників соціальної фрагментації (ДМтЧСФ)» (для кількісного вимірювання «комунікаційного розриву» (через «Індекс Фрагментації») та виявлення його кореляції з конкретними «чинниками» – втомою, медіа-впливом та особистим контактом). Статистичні методи: у дослідженні були використані методи математичної обробки даних з їх подальшим узагальненням та інтерпретацією у вигляді графіків.

Наукова новизна полягає в тому, що буде проведено дослідження динаміки формування образу як до «чутливого» індикатора для ранньої діагностики ризиків соціальної фрагментації та прихованої напруги.

Практичне значення полягає в тому, що воно є не просто описом проблеми, а готовим діагностичним інструментом для виявлення ризиків соціальної фрагментації. Отримані дані про конкретні «комунікаційні розриви» та чинники напруги (ІПСО, медіа-вплив, втома) можуть бути безпосередньо використані державними органами, медіа та громадськими організаціями для розробки та впровадження диференційованих комунікаційних стратегій. На відміну від загальних програм, такі стратегії дозволять точково нейтралізувати конкретні осередки непорозуміння та деструктивні наративи у різних соціальних групах. Результати аналізу специфіки прояву цих чинників у різних групах населення (а не лише у вікових чи регіональних) надають психологічним службам та волонтерським ініціативам чіткі маркери для виявлення груп ризику, що дозволить зробити програми психологічної підтримки та реінтеграції ветеранів значно більш адресними та ефективними. Таким чином, дослідження слугує науково-практичним підґрунтям для збереження суспільної єдності шляхом переходу від загальної констатації «проблем сприйняття» до цільового управління комунікаційними ризиками в умовах війни.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ДИНАМІКИ КОЛЕКТИВНОГО ОБРАЗУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В СУСПІЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

1.1 Постановка проблеми дослідження образу військовослужбовців у суспільній свідомості

Дослідження динаміки образу бійця Збройних Сил України в уявленнях громадського населення має фундаментальне теоретичне та прикладне значення, яке в умовах затяжної війни на виснаження кардинально трансформується та набуває нової, критичної ваги. Війна, як екстремальний, тотальний соціальний феномен, каталізує глибокі зміни у колективній психології, гіперболізуючи потребу суспільства у стабільності, згуртованості та, перш за все, у сенсах. У цьому складному процесі колективної адаптації саме образ військовослужбовця стає одним із центральних «вузлів» суспільної свідомості, точкою, де перетинаються індивідуальні та колективні наративи. Він перестає бути просто об'єктом пасивного соціального сприйняття і перетворюється на динамічне психологічне дзеркало, в якому відображаються не лише декларовані, фасадні цінності (повага, вдячність, довіра), але й латентні, приховані процеси: колективні страхи, рівень втоми, накопичена напруга та, що є ключовим для нашого дослідження, ризики прихованої соціальної фрагментації.

Історично, сам феномен «образу» є наріжним каменем психології. Ще класики структуралізму, такі як Вільгельм Вундт та Едвард Тітченер, розглядали образи як базові елементи свідомості, що виникають при сприйнятті або відтворенні спогадів [28]. Їхній інтроспективний підхід, зосереджений на індивідуальному досвіді, був першим кроком до наукового осмислення

феномену, але він є абсолютно недостатнім для розуміння соціальної природи образу в умовах війни.

Образ військового – це не «атом» свідомості, який можна вивчати в лабораторному вакуумі. Це потужний соціальний конструкт. Більш релевантним є підхід соціальної психології, зокрема теорія «соціальних уявлень», запропонована Сержем Московічі. Відповідно до неї, образ – це не просто індивідуальна «картинка в голові», а складна, динамічна система знань, цінностей, стереотипів та практик, яка виробляється колективно у процесі комунікації і служить для інтерпретації та осмислення реальності [5]. Московічі описує два ключові процеси, які ідеально пояснюють наше дослідження: «закріплення», тобто класифікація нового та страшного (війна) через знайомі категорії (герой, ворог), та «об'єктивація», тобто перетворення абстрактної ідеї «захист нації» у конкретний, символічний образ «бійця ЗСУ». Саме тому в умовах війни, коли реальність є травматичною та хаотичною, потреба у таких усталених, колективних уявленнях різко зростає.

Суспільство «домовляється» про те, як воно сприймає свого захисника. На початкових етапах конфлікту, як це спостерігалося в Україні у 2014, так і особливо яскраво на початку повномасштабного вторгнення у 2022 році, домінує процес тотальної соціальної консолідації. У відповідь на екзистенційну загрозу, психіка суспільства запускає потужні захисні механізми. Центральним з них є «героїзація» образу військового. Цей процес можна розглядати через призму юнгіанської психології як активацію колективного архетипу «Героя» – вродженої психічної структури, що символізує боротьбу з хаосом та перемогу над темрявою. Ця активація є функціонально необхідною: вона дає суспільству моральну опору, чіткі ціннісні орієнтири «добра» і «зла» та підтримує високий рівень колективної ефективності та віри у перемогу. Цей процес має небезпечний зворотний бік в умовах затяжної війни. Архетип «Героя» за своєю природою є надлюдським. «Героїзація» неминуче призводить до «ідеалізації»,

яка створює «сакралізований», але плаский, дегуманізований образ. Цей ідеальний «герой» позбавлений права на людські слабкості: на втому, страх, злість, психологічну травму чи помилку. Він стає пам'ятником, а не живою людиною. Саме тут, у точці розбіжності між «ідеальним героєм» та реальною людиною-комбатантом, зароджується фундаментальний «комунікаційний розрив» – психологічна прірва між асиметричними досвідами фронту і тилу. Ця асиметрія досвідів, цей «екзистенційний розлом» є об'єктивною реальністю будь-якої тривалої війни, але її психологічні наслідки є деструктивними, якщо їх не усвідомлювати.

Результати нашого попереднього дослідження фіксували стабільно високий рівень довіри та позитивного ставлення до ЗСУ в обох досліджуваних групах (прифронтовій та тиловій). Це свідчило про міцність «фасаду» суспільної єдності. Проте, вже тоді аналіз якісних показників (зокрема, за методикою «Незакінчених речень») намітив тривожну різницю в якості цього сприйняття: «ідеалізоване», дещо дистанційоване сприйняття в тилу проти «реалістичного», більш тривожного і критичного у прифронтовій зоні. Поточне дослідження відштовхується від цього висновку і ставить нове, значно глибше питання: що відбувається за цим «фасадом» високої довіри? Ми стикаємося з парадоксом, який блискуче підтверджують найсвіжіші українські соціологічні дані 2024 року. З одного боку, довіра до ЗСУ та ветеранів залишається тотальною – на рівні 91-96% [23]. Водночас 63% українців вважають, що держава не виконує свої зобов'язання перед ветеранами, а 42% населення визнають, що вони погано поінформовані про реальні проблеми ветеранів [25]. Саме тому значення дослідження образу зміщується з констатації (який відсоток довіри? – він і так високий) до діагностики (про які ризики фрагментації нам сигналізують ці розриви?).

Теорія соціальної ідентичності пояснює, що люди прагнуть до позитивної самооцінки через приналежність до «своєї» групи. Цей процес відбувається у

три етапи: соціальна категоризація (поділ світу на «нас» і «них»), соціальна ідентифікація (прийняття норм «своєї» групи) та соціальне порівняння (де «наша» група має бути кращою).

На початку війни категоризація була простою: «ін-група» («ми – українці») була монолітною у протистоянні «аут-групі» (ворогу). Однак при затяжному конфлікті та кардинальній розбіжності щоденних досвідів, всередині великої «ін-групи» «українці» неминуче починається латентна диференціація. «Ми, цивільні в тилу» і «вони, військові на фронті» ризикують стати новими, конкуруючими категоріями для соціального порівняння. Це ще не ворожість, але вже приховане нерозуміння, відчуження, що живиться «втомою від війни». Це явище не просто емоційним виснаженням, а когнітивним зсувом. Воно знижує здатність до емпатії та критичного мислення, роблячи психіку більш ригідною, менш здатною до обробки складної, неоднозначної інформації. У цьому стані втоми цивільна людина, захищаючись від травматичної інформації з фронту, ще міцніше чіпляється за «ідеалізований» образ. Вона несвідомо чинить опір будь-якій реалістичній інформації про проблеми ветеранів, бо ця інформація вимагає емоційних ресурсів, яких вже немає.

Близьким до цього є поняття «втоми від співчуття», введене Чарльзом Фіглі для опису вигорання у допомагаючих професіях (лікарів, терапевтів), але яке в умовах війни може набувати масового характеру [29]. Психіка, щоб захистити себе, «вимикає» емпатію. Це захисний механізм, а не моральна вада. В результаті, замість інтеграції, виникає парадокс: чим сильніше суспільство «героїзуфє» армію, тим глибшою може ставати прірва нерозуміння між ним та реальним ветераном. Саме цей парадокс і є соціальною фрагментацією. Цей вакуум розуміння негайно заповнюється.

По-перше, ворожими інформаційно-психологічними операціями (ІПСО), головною метою яких на поточному етапі є не стільки дискредитація армії (що майже неможливо при 96% довіри), скільки саме поглиблення розколу «армія-

суспільство», «фронт-тил», «ветерани-цивільні». Вони б'ють не по образу «Героя», а по образу «Ветерана», нав'язуючи наратив про «небезпечну, агресивну, травмовану» людину, від якої тилу слід триматися подалі.

По-друге, цей вакуум посилюється медіа. Класична теорія «фреймінгу» Роберта Ентмана [30] уточнює, що ЗМІ говорять нам, як думати, пропонуючи готові «рамки» для інтерпретації. Використовуючи «героїчний фрейм», вони посилюють ідеалізацію. Використовуючи «проблемний фрейм» (фокусуючись лише на ПТСР), вони можуть несвідомо посилювати страх та відчуження у «втомленому» суспільстві. Поглиблює проблему і феномен «інформаційних бульбашок», описаний Елі Парізером та Кассом Санстейном [31]. Цивільні та військові дедалі частіше існують у замкнених «ехо-камерах», де їхні уявлення одне про одного лише підкріплюються, а не стикаються з реальністю. Умовна «тилова» група існує в умовній «бульбашці героїзації», а прифронтова – в умовній «бульбашці реалізму», і ці два «соціальних уявлення» (за Московічі) про військового перестають перетинатися. Таким чином, психологічне значення вивчення образу військового у 2024-2025 роках полягає у його використанні як чутливого діагностичного інструменту. Вимірюючи динаміку та «деформації» в цьому образі (наприклад, рівень розбіжності між ідеалізованим «героєм» та реалістичним «ветераном», страх перед ПТСР, відчуття комунікаційного розриву – те, що ми в нашій роботі називаємо «Індексом Фрагментації»), ми отримуємо можливість діагностувати приховану соціальну напругу на ранніх стадіях. Це дозволяє перейти від загальних інформаційних кампаній у стилі «Дякуємо ЗСУ» (які, як показало наше дослідження 2024 року, вже не є достатніми для вирішення нових викликів) до розробки диференційованих комунікаційних стратегій, спрямованих на подолання конкретних комунікаційних розривів та збереження психологічної єдності нації, що є не менш важливим чинником перемоги, ніж військово-технічна перевага [36].

Поверхневий аналіз вказує на «втому від війни» або дію ворожих ІПСО. Фундаментальні причини лежать глибше, у самих принципах роботи людської психіки та соціальної взаємодії, які активуються в умовах екстремального, тривалого стресу. «Ідеалізація» образу військового в тилу та страх перед його «реалістичним» образом є не моральною вадою, а захисним механізмом цивільного суспільства. Це не «погана» поведінка, а передбачувана психологічна реакція на асиметричний травматичний досвід, яку необхідно діагностувати. Першим і найбільш очевидним механізмом є когнітивний дисонанс, теорія якого була сформульована Леоном Фестінгером [32]. Цивільна людина в тилу одночасно утримує у свідомості два абсолютно суперечливих когнітивних елементи (думки): 1) «Наші військові – це непереможні герої, які гарантують мою безпеку і перемогу» (необхідна думка для збереження стабільності)

2) «Війна – це пекло, яке калічить тіла і психіку; наші військові страждають, переживають жах і можуть повернутися глибоко травмованими» (травматична, але реалістична думка). Утримання цих двох думок одночасно створює нестерпний психологічний дискомфорт (дисонанс).

Щоб його позбутися, психіка має «вимкнути» один з елементів. Найчастіше «вимкається» другий, травматичний елемент. Людина робить несвідомий вибір на користь «ідеалізованого» образу (Q11 у ДМтЧСФ), бо він дозволяє їй функціонувати. Наслідком цього стає уникнення будь-якої інформації про реальні проблеми ветеранів, про ПТСР, про труднощі реабілітації, бо ця інформація «вмикає» дисонанс. Таким чином, «комунікаційний розрив» – це не відсутність інформації, а активне уникнення цієї інформації заради збереження власного психологічного комфорту. Цей механізм тісно пов'язаний з явищами «втоми від співчуття» та «вікарної травматизації».

Введене Чарльзом Фіглі [29], поняття «втоми від співчуття» описує глибоке емоційне та фізичне виснаження, що виникає внаслідок тривалого

емпатійного включення у страждання інших. Якщо з початку повномасштабного вторгенння рівень емпатії був максимальним, то на третій рік повномасштабної війни психіка мільйонів українців в тилу, які щоденно споживають новини про втрати та біль, неминуче «вигорає». Психіка, щоб захистити себе, «вимикає» здатність до глибокого співчуття. Це захисний механізм. У цьому стані людина починає уникати будь-якої інформації, що травмує (наприклад, реалістичних історій ветеранів), і чіпляється за прості, «ідеалізовані» образи, які не вимагають емоційного включення. Перлман та Сааквітне пішли далі, описавши «вікарну травматизацію» – процес, при якому не просто виникає втома, а змінюється світогляд слухача під впливом травматичного досвіду іншого. Цивільний, слухаючи реальну історію з фронту, може відчути, що його власний «безпечний» світ руйнується. Щоб уникнути цього, психіка уникає джерела – тобто, реального ветерана. Це пояснює парадокс, виявлений у нашому дослідженні 2024 року: висока «повага» в цілому, але низька реальна взаємодія та «ідеалізований» образ в тилу [36].

Наступний пласт детермінант – соціально-груповий. Як ми вже зазначали, теорія соціальної ідентичності (SIT) Теджфела та Тернера [33] пояснює, як всередині великої «ін-групи» («українці») починається латентна диференціація на «ми-цивільні» та «вони-військові». Цей процес посилюється фундаментальним психологічним феноменом – вірою у справедливий світ, описаною Мелвіном Лернером [34]. Ця теорія стверджує, що люди мають базову, ірраціональну потребу вірити в те, що світ є справедливим і люди отримують те, на що заслуговують. Війна руйнує цю ілюзію. Ветеран, який отримав важке поранення чи ПТСР, є живим доказом того, що світ несправедливий – він «хороша» людина, з якою сталося «погане». Щоб захистити свою віру у справедливий світ, психіка цивільного може (знову ж таки, несвідомо) або знецінити жертву («мабуть, він щось не так робив»), або, що частіше в Україні, – дистанціюватися від неї. Ветеран стає незручним

нагадуванням про те, що «погане» може статися з кожним. Цей страх «заразитися» хаосом і несправедливістю і є однією з причин, чому цивільні уникають реального, а не ідеалізованого військового. У цей вакуум нерозуміння, створений когнітивним дисонансом, втомою від співчуття та вірою у справедливий світ, входять стереотипи.

Гордон Олпорт, класик психології упереджень, визначав стереотип як надмірне узагальнення, що є когнітивним «скороченням». Психіці простіше оперувати стереотипом, ніж аналізувати складну індивідуальну реальність. Таким чином, «ідеалізований герой» – це такий самий стереотип, як і його темний двійник – «агресивний ветеран з ПТСР». Обидва стереотипи є небезпечними, бо вони позбавляють військового його індивідуальності. Суспільство, не знаючи, як говорити з реальною людиною, починає бачити лише ці дві крайнощі. Саме це ми і вимірюємо в нашому «Індексі Фрагментації» (питання Q18, Q19, Q20 у ДМтЧСФ) – страх перед ветераном є прямою проекцією цього другого, негативного стереотипу. Нарешті, всі ці індивідуальні та групові процеси багаторазово посилюються сучасним медіа-середовищем.

Важливішим є теорія культивації Джорджа Гербнера [35]. Гербнер стверджував, що тривалий, кумулятивний вплив медіа не просто «встановлює порядок денний», а «культивує» (вирощує) у глядача певну картину світу, яка здається йому об'єктивною реальністю. Якщо телемарафон та патріотичні пабліки 24/7 «культивують» виключно «героїчний фрейм», вони, з одного боку, підтримують мораль, але з іншого – роблять реальний, складний досвід ветерана «невидимим» для цієї культивованої реальності. Це посилює когнітивний дисонанс при зіткненні з реальністю. Цей ефект посилюється умовними «інформаційними бульбашками», де тиловий користувач соцмереж фізично не бачить реалістичних дискусій, а прифронтовий (або сам військовий) – не бачить нічого, крім них. Ці два світи перестають перетинатися. Свіжі дані «Рейтингу», які показують, що 42% українців почуваються непоінформованими

про проблеми ветеранів [25], незважаючи на тотальну медіатизацію війни, є прямим доказом провалу комунікації та існування цих умовних «бульбашок». Таким чином, «комунікаційний розрив» та «соціальна фрагментація» – це не абстрактні поняття. Це прямий, вимірюваний наслідок роботи конкретних соціально-психологічних механізмів: когнітивного дисонансу, втоми від співчуття, вікарної травматизації, механізмів соціальної ідентичності, віри у справедливий світ та ефектів медіа-культивації. Саме тому наше дослідження, яке вимірює ці прояви (через «Індекс Фрагментації») та їхні чинники (через Q6-Q9 у ДМтЧСФ), є необхідним кроком для переходу від сліпої «героїзації» до свідомої, диференційованої та ефективної соціально-психологічної політики, спрямованої на реальну реінтеграцію та збереження єдності нації.

Постановка проблеми дослідження образу військовослужбовців у суспільній свідомості не може бути зведена до традиційного аналізу іміджу державних інституцій. В умовах повномасштабної агресії, яка характеризується західними та українськими аналітиками як «війна на виснаження» та «перша, справжня екзистенційна загроза» для сучасної української державності, відбувається фундаментальна, онтологічна трансформація відносин у діаді «суспільство-армія». Ці відносини перестають бути суто інституційними – тобто взаємодією громадянина з однією з державних структур, відповідальних за функцію оборони. Натомість вони набувають онтологічного характеру, перетворюючись на питання колективного виживання, збереження буття нації та фізичного існування її членів.

Як зазначають західні дослідники, вирішальним фактором у такому конфлікті стає не лише військова міць, але й «стійкість цілих суспільств та націй». Ця національна стійкість, у свою чергу, базується на двох нерозривно пов'язаних пріоритетах: «захисті цивільного населення та підтримці оборонних зусиль». У цьому контексті армія перестає сприйматися виключно як об'єкт державного управління; вона стає фізичним та символічним втіленням колективної волі до виживання [1].

Таким чином, «колективний образ» військовослужбовця виходить за межі соціологічної категорії «довіра до інституції». Він стає центральним елементом колективної самоідентифікації. Питання «Як цивільне населення бачить армію?» стає синонімічним питанню «Як суспільство бачить власні шанси на виживання та власне майбутнє?». Цей онтологічний зсув вимагає глибшого теоретичного інструментарію, ніж стандартні методи вимірювання громадської думки, оскільки ми аналізуємо не просто оцінку реальності, а механізми конструювання самої соціальної реальності в умовах екзистенційного виклику.

Для адекватного аналізу «колективного образу» необхідно вийти за межі поняття «громадська думка», яке фіксує переважно поверхові та ситуативні реакції. Оптимальною теоретичною рамкою для даного дослідження є Теорія Соціальних Репрезентацій (ТСР), розроблена французьким соціальним психологом Сержем Московічі. Ця теорія пояснює не те, як люди реагують на соціальну реальність, а те, як вони колективно її конструюють.

Теорія Московічі була натхненна концепцією «колективних репрезентацій» Еміля Дюркгейма, проте адаптувала її до умов сучасних суспільств. Якщо дюркгеймівські репрезентації були стабільними та тотальними (міфи, релігія), то соціальні репрезентації (СР) Московічі є динамічними, фрагментованими та часто оскаржуваними, що характерно для плюралістичних, медіатизованих суспільств. Це робить ТСР винятково релевантною для аналізу сучасної України, де інформаційне поле характеризується високою динамікою та конкуренцією наративів.

За визначенням, соціальні репрезентації – це не просто «думки» чи «ставлення». Це цілісна «система цінностей, ідей, метафор, вірувань та практик», яка слугує для встановлення соціального порядку, орієнтації учасників та уможливлення комунікації. Більш глибоко, СР – це «способи творення світу», які активно конструюють нашу соціальну, політичну та ідеологічну реальність. Вони є «одночасно процесом і результатом соціального

конструювання». Українська наукова традиція також інтерпретує СР як «узагальнюючий символ, систему інтерпретації, класифікації явищ»[3].

Критично важливим є зв'язок СР зі «здоровим глуздом». Московічі наголошував, що саме повсякденні знання та уявлення відкривають доступ до фіксації соціальних репрезентацій. У контексті війни, яка є радикальним зламом звичної реальності та по суті, екзистенційним хаосом, суспільство не може функціонувати, не «створивши» нову, осмислену реальність. Фігура військовослужбовця стає центральним «узагальнюючим символом» у цьому процесі. Конструюючи образ військового (як героя, захисника, мученика, месника), суспільство одночасно конструює і саму репрезентацію війни (як «священної», «справедливої», «визвольної»). Таким чином, дослідження образу військового є, по суті, дослідженням когнітивного механізму, за допомогою якого українська нація колективно осмислює та структурує свою нову воєнну реальність.

Онтологічну функцію СР: «Приручення» екзистенційного жаху через «Якоріння» та «Об'єктивацію» можна розглядати як теорію. Теорія Соціальних Репрезентацій надає два ключові концепти, що пояснюють механізм, за допомогою якого суспільство формує колективний образ військового для «приручення» незнайомої та загрозливої реальності війни. Московічі стверджував, що «метою всіх репрезентацій є зробити щось незнайоме, або саму незнайомість, знайомою». Суспільство відчуває фундаментальну потребу «приручити» нові, шокуючі враження (масову смерть, тотальну мобілізацію, воєнні злочини), щоб зменшити ризик несподіваного та когнітивно адаптуватися. Ця онтологічна функція реалізується через два процеси: якоріння та об'єктивацію.

1. Якоріння – це процес надання значення новим явищам шляхом їх класифікації та інтеграції в уже існуючі світоглядні системи та категорії. Це дозволяє «стерти загрозу, яку несе дивний і незнайомий об'єкт». Соціальні

репрезентації тісно пов'язані з колективною пам'яттю, виступаючи її «носіями». Минулий досвід, збережений у колективній пам'яті, діє як «резервуар ресурсів», що «гнучко використовується для задоволення потреб сьогодення».

У випадку України, феномен масової мобілізації та тотального опору після 2022 року є безпрецедентним для сучасних поколінь. Щоб осмислити це «незнайоме», суспільна свідомість негайно «якорить» його у вже існуючих наративах національної пам'яті. Надзвичайно показовим прикладом є концепт «народної армії». Як зазначають західні дослідники, цей термін, що поширився після 2014 року, «невипадково нагадує» про «Українську Народну Армію, яка навесні 1917 року захищала недовговічну Українську Народну Республіку». Таким чином, значення образу сучасного військовослужбовця полягає в тому, що він слугує когнітивним якорем. Він автоматично інтегрує поточну екзистенційну загрозу у столітній наратив визвольної боротьби, «стираючи загрозу» унікальності, хаотичності та потенційної безнадійності цієї конкретної війни [2].

2. Об'єктивація – це процес, за допомогою якого «щось абстрактне перетворюється на щось майже конкретне». Абстрактні ідеї перетворюються на образи, символи та фігури, які можна побачити, обговорити та поширити. Це стає «структурою значення, що підлягає обміну», яка репрезентує «колективний образ».

Для виживання у тотальній війні нації необхідні складні абстрактні цінності: «стійкість», національна єдність, надія, воля до боротьби. Ці абстракції є занадто складними для масової свідомості та щоденної комунікації. Суспільство «об'єктивує» їх у єдиний, конкретний, візуальний образ – фігуру військовослужбовця Збройних Сил України. Цей образ (у піксельній формі, на шевроні, на цифровому плакаті) стає «майже конкретним» втіленням абстрактної ідеї «Україна бореться». Коли цивільні громадяни поширюють цей образ у соціальних мережах, вони дійсно та насправді інтерпретують саме ці

абстрактні цінності – стійкість, гордість та надію. Таким чином, значення образу військового полягає в тому, що він слугує конкретним візуальним втіленням абстрактної національної ідеї (доречі, максимально простим), роблячи її доступною для масової комунікації та солідаризації.

Сам образ армії як носій колективної пам'яті та інструмент соціальної згуртованості розглядається виходячи з механізму «якоріння», колективний образ військового виконує фундаментальну мнемонічну функцію. Він не просто використовує колективну пам'ять, він стає її активним носієм та реконструктором. Дослідження на перетині ТСР та теорії колективної пам'яті, які мають спільне джерело в роботах Дюркгейма та Хальбвакса, показують, що соціальні репрезентації функціонують як «носії колективної пам'яті».

Ключовим є те, що пам'ять, з точки зору ТСР, – це не пасивний процес (як «річ, що зберігається і витягується»). Навпаки, це процес «активно задіяний, соціально та матеріально обумовлений, реконструктивний та орієнтований на майбутнє». Минулий досвід «гнучко використовується для задоволення потреб сьогодення» та орієнтації на «майбутнє, бажане для групи».

Потреба «сьогодення» для України – це легітимація опору та мобілізація всіх ресурсів для перемоги. У цій ситуації колективна пам'ять активно реконструюється, щоб слугувати цій меті. Як ілюстрацію наводить приклад, як американське суспільство «якорило» інтервенцію в Ірак в аналогіях перемоги у Другій світовій війні, а не поразки у В'єтнамі. Агентом і фільтром такої реконструкції в Україні виступає саме колективний образ сучасного військовослужбовця. Він стає точкою збірки, через яку переосмислюється минуле: героїчні наративи (як УНР) підсилюються, а травматичні наративи поразок або «братніх народів» маргіналізуються [7].

Цей процес «колективного пригадування» через образ військового «забезпечує ступінь безперервності в часі». Кінцевою, і, можливо, найважливішою метою цього процесу є «створити почуття ідентифікації та

солідарності всередині соціальної групи». Значення образу військового полягає в його функції активного двигуна, що «ремонтує» та мобілізує колективну пам'ять нації, роблячи її функціональною для умов тотальної війни та створюючи необхідний рівень соціальної солідарності.

Умови тривалого, екзистенційного конфлікту неминуче призводять до глибоких структурних змін у самому суспільстві. Класична соціологічна думка, зокрема у роботах Герберта Спенсера, описує цей процес як перехід до «войовничого типу суспільства». Спенсер стверджував, що суспільства, які вступають у «тривалі конфлікти», неминуче розвивають «войовничу соціальну структуру».

Цей «войовничий тип», за Спенсером, характеризується домінуванням «примусової кооперації» та жорсткою ієрархічною структурою, де індивід підпорядкований цілому. У цьому стані, за знаменитим визначенням Спенсера, межа між суспільством та армією стирається: «войовничий тип – це той, в якому армія – це нація мобілізована, тоді як нація – це армія у спокої». Ця модель описує тоталітарну, ієрархічну мілітаризацію згори донизу [13].

Однак український контекст, особливо у період після 2014 року, демонструє унікальний феномен, який кидає виклик цій класичній моделі. Це феномен «народної армії». Цей термін, що набув широкого вжитку інкапсулює безпрецедентну мобілізацію українського громадянського суспільства... навколо питань безпеки. Це не просто риторика «згуртування навколо прапора», а ідентифікація «колективних зусиль країни», об'єднаної «духом солідарності».

На відміну від «примусової кооперації» Спенсера, українська модель характеризується як мілітаризація знизу догори. Громадянське суспільство, організоване у «спонтанні мережі», реагувало на «слабкість державних інституцій» та їхню «тимчасову неспроможність забезпечити безпеку». В результаті громадянське суспільство de facto (фактично) стало «суб'єктом безпеки», беручи на себе функції від «надання жорсткої безпеки» (добровольчі

батальйони) до «закупівлі військового обладнання та надання логістичних послуг» [2].

Цей контраст між моделлю Спенсера та українською реальністю виявляє критичне значення колективного образу військового. У класичній «войовничій» моделі образ військового є інструментом пропаганди, що нав'язується державою для забезпечення «примусової кооперації». В українській мережевій моделі стійкості, позитивний колективний образ військового є не пропагандою, а необхідною умовою та інтерфейсом для самої можливості цієї горизонтальної, добровільної кооперації. Цивільні волонтери, які de facto (фактично) є «суб'єктами безпеки», повинні мати спільну соціальну репрезентацію тих, з ким вони кооперуються (ЗСУ), засновану на довірі. Якщо цей колективний образ (довіра) руйнується, руйнується вся унікальна українська модель «мережевої стійкості», що базується на волонтерстві та взаємодії [9].

1.2 Прагматичне значення: Образ військового як основа національної стійкості та цивільно-військових відносин

Аналіз «значення» колективного образу військового є не лише теоретичною вправою; він має глибоко прагматичний, функціональний вимір. У «війні на виснаження» саме позитивний та стійкий колективний образ армії стає функціональною передумовою для національної стійкості та ефективних цивільно-військових відносин (ЦВВ).

Національна стійкість визначається як здатність суспільства «заповнювати прогалини», де державні інституції не справляються [9], та «підтримувати оборонні зусилля». ЦВВ, у свою чергу, – це «інтерфейс між нацією (державою та суспільством) та її військовою системою», який вимагає «взаємної взаємодії». Колективний образ військового – це і є цей інтерфейс.

Дослідження прямо пов'язують готовність українців до опору з рівнем довіри до ЗСУ. Зростання готовності воювати та чинити опір сильно корелює зі зростанням довіри до українських політичних інституцій (особливо до Збройних Сил України). Емпіричні дані підтверджують, що Збройні сили користуються «найвищим рівнем суспільної довіри серед суб'єктів безпеки».

Проте колективний образ – це не просто наслідок високої довіри; це активний механізм, що трансформує абстрактну «довіру» в матеріальну «стійкість». Встановлена кореляція (Довіра до ЗСУ -> Готовність до опору) реалізується через соціальну репрезентацію. Позитивний образ військового (як ефективного, надійного, героїчного захисника) мотивує цивільного громадянина до дії: робити пожертви, волонтерити, дотримуватись обмежень воєнного стану, і, зрештою, мобілізуватися. Таким чином, прагматичне значення образу полягає в його функції соціального механізму, що перетворює суспільний капітал (довіру) на реальні матеріальні результати (стійкість, опір, фінансування), які є життєво необхідними для ведення затяжної війни.

Завершуючи теоретичний аналіз «значення» образу військового, необхідно обґрунтувати актуальність динамічного дослідження цього образу. Актуальність полягає у виявленні глибокої внутрішньої суперечності, яку аналітики US Army War College назвали «дивною формою дисоціативного розладу» в українському суспільстві. Існує фундаментальний функціональний розрив між сприйняттям ЗСУ як національного символу та ЗСУ як бюрократичної інституції.

З одного боку, соціологічні опитування фіксують безпрецедентний, абсолютний рівень довіри до Збройних Сил як макро-інституції. Цей образ є тим стовпом, що «компенсує дефіцит спроможності інших інституцій», а саме:

Дані КМІС (грудень 2024) показують 92% довіри ЗСУ та 81% волонтерам, на тлі 13% у Верховної Ради [23];

Дані Центру Разумкова (лютий-березень 2025) фіксують 93.5% довіри ЗСУ, 85.5% – добровольчим загонам [25];

Опитування Фонду «Демократичні ініціативи» та Центру Разумкова (грудень 2023) показувало 94% довіри ЗСУ та 89% – добровольчим загонам [26].

З іншого боку, на мікро-рівні – рівні індивідуальної взаємодії з системою – існують діаметрально протилежні уявлення, що генерують страх та недовіру.

Дослідження US Army War College (посилаючись на опитування січня 2024) фіксує парадокс: 95% довіри до ЗСУ, але водночас «половина респондентів не довіряла здатності військових забезпечити достатню підготовку та оснащення» [21].

Це підтверджується дослідженням Info Sapiens (лютий 2024), яке виявило ключові демотиватори до мобілізації: «відсутність належного навчання» (яке респонденти вважають «чистою формальністю») та «ймовірність потрапити до «поганого» командира». Причому страх «неналежного навчання» виявився навіть сильнішим, ніж страх потрапити до «поганого» командира [27].

Це призводить до парадоксу. Більшість вважає мобілізацію необхідною для перемоги, але водночас вважає, що «соромно уникати» її, менше третини опитаних [21].

Цей «дисоціативний розлад» є насправді проявом того, що в Теорії Соціальних Репрезентацій називається «когнітивною поліфазією» – «співіснуванням множинних рамок мислення в одному суспільстві або навіть в одній людині». В українській суспільній свідомості одночасно утримуються дві суперечливі соціальні репрезентації військовослужбовця.

Актуальність даного наукового дослідження полягає саме в цьому функціональному розриві. «Динаміка колективного образу» – це, по суті, боротьба між цими двома репрезентаціями. Ця боротьба має прямий матеріальний наслідок: Макро-репрезентація («ЗСУ-Символ») мотивує суспільство донатити та підтримувати армію. Водночас Мікро-репрезентація («ЗСУ-Система») демотивує громадян мобілізуватися, що є критичною вразливістю у затяжній «війні на виснаження» [27].

Таблиця 1.1 – Феномен «Парадоксу Довіри»: Порівняння Макро та Мікро-Репрезентацій ЗСУ

Параметр	Макро-Репрезентація («ЗСУ-Символ»)	Мікро-Репрезентація («ЗСУ-Система»)
Об'єкт репрезентації	Збройні Сили як інститут; Захисник; «Народна армія»	Військова бюрократія; Процеси (мобілізація, навчання); «Погані командири»
Основна емоція	Гордість, Надія, Довіра	Страх, Недовіра до процесів
Емпіричний прояв (Довіра)	92-96% довіри до ЗСУ [23, 25, 26]	50% не довіряють здатності забезпечити навчання/оснащення
Емпіричний прояв (Дія)	Масове волонтерство, висока фінансова підтримка	Страх мобілізації; демотивація через «формальну 'учебку'«
Механізм (ТСР)	Об'єктивація національної стійкості	«Здоровий глузд» та неформальна комунікація
Функція	Забезпечення соціальної солідарності та легітимності війни	Механізм індивідуального самозбереження та критики інституцій

Аналіз теоретичних засад дозволяє стверджувати, що «значення» формування уявлень про військовослужбовців у громадського населення в умовах екзистенційної загрози є багатовимірним та фундаментальним для виживання суспільства. Воно виходить далеко за межі управління «іміджем» і торкається базових механізмів функціонування соціуму.

По-перше, воно має онтологічне значення. Колективний образ військового є центральною соціальною репрезентацією, яка виконує функцію «творення світу». Він дозволяє суспільству когнітивно «приручити» екзистенційну реальність війни, перетворюючи хаос незбагненного насильства на осмислений наратив боротьби та виживання.

По-друге, воно має мнемонічне значення. Образ військового слугує «носієм колективної пам'яті». За допомогою механізму «якоріння», він інтегрує поточну боротьбу в довготривалий історичний наратив, забезпечуючи «безперервність у часі», історичну легітимність та психологічну стійкість [3].

По-третє, воно має ідентифікаційне значення. Образ армії є головним інструментом «створення ідентифікації та солідарності всередині соціальної групи». В умовах, коли, за класичним визначенням, «армія – це нація мобілізована», образ військового стає синонімом образу нації, що бореться [17].

По-четверте, воно має функціональне (прагматичне) значення. Цей образ є основою «національної стійкості» та ключовим «інтерфейсом» у цивільно-військових відносинах. Він уможливлює унікальний український феномен «народної армії» та горизонтальну кооперацію суспільства збройними силами, трансформуючи соціальний капітал (довіру) в матеріальні дії (опір) [2].

Таким чином, значення вивчення динаміки цього образу полягає у виявленому «функціональному розриві» між символічним макро-образом (джерелом солідарності та легітимності) та бюрократичним мікро-образом (джерелом страху та демотивації) [21]. Розуміння цієї динаміки, аналіз факторів, що впливають на посилення чи послаблення кожної з цих репрезентацій, є не просто академічною задачею. Це є питанням аналізу здатності українського суспільства до довготривалого виживання у «війні на виснаження» [1].

РОЗДІЛ 2
МЕТОДИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методологічна основа дослідження

Для проведення емпіричного дослідження, розв'язання поставлених завдань та перевірки висунутої гіпотези (щодо того, що динаміка колективного образу військовослужбовців проявляється не у зміні загального рівня довіри, а в поглибленні латентного «комунікаційного розриву» та «соціальної фрагментації») було використано комплекс взаємодоповнюючих психодіагностичних методів та спеціально розроблений інструментарій.

Методологічну основу склали п'ять ключових інструментів:

1. **Адаптована методика структурованого інтерв'ю на основі методу асоціативної рейтингової шкали (Likert Scale)** (для вимірювання декларованого, «фасадного» ставлення до ЗСУ) (Додаток А).
2. **"Шкала тривоги Спілбергера-Ханіна"** (для оцінки ситуативної та особистісної тривожності як загального індикатора психологічного неблагополуччя) (Додаток Б).
3. **Адаптована методика "Незакінчених речень Сакса Леві"** (для якісного, проективного аналізу прихованих, несформульованих установок, страхів та зон напруги у сприйнятті військових) (Додаток В).
4. **Адаптований "Чотиривимірний опитувальник для оцінки дистресу, депресії, тривоги та соматизації (4ДДТС)"** (для глибокої диференціації психологічного стресу та верифікації даних про загальну напругу) (Додаток Г).
5. **Авторська анкета «Діагностика маркерів та чинників соціальної фрагментації (ДМтЧСФ)»** (для прямого кількісного вимірювання

«комунікаційного розриву» та його причин, включно з розрахунковим **«Індексом Фрагментації»**) (Додаток Д).

Дослідження з теми “Особливості динаміки колективного образу військовослужбовців в суспільній свідомості цивільного населення України” є прямим логічним продовженням, методологічним поглибленням та розширенням наукової роботи з теми “Психологічний образ бійця ЗСУ...”, проведеної нами у 2024 році. Однак, якщо у 2024 році фокус дослідження був спрямований на описову фіксацію самого образу та первинну констатацію відмінностей (наприклад, «ідеалізоване» сприйняття в тилу проти «реалістичного» у прифронтовій зоні), то дане дослідження переносить акцент на діагностику самої динаміки [36]. Ми виходимо з того, що ця динаміка проявляється не в очевидній зміні загального «ставлення» (яке, як показують дані, залишається стабільно високим), а в якісному ускладненні проблеми – у наростанні «комунікаційного розриву» та «соціальної фрагментації», які й винесені в предмет нашого нового дослідження.

Для проведення емпіричного дослідження було сформовано нову цільову вибірку, що складалася з 60 осіб, які репрезентують дві ключові, полярні за своїм досвідом групи. Респонденти дослідження проживали в умовах воєнного стану та були розділені за географічним та досвідним принципом:

Група 1 (Прифронтова): 30 респондентів, що постійно проживають у м. Запоріжжя, яке знаходиться у безпосередній близькості до лінії зіткнення, зазнає регулярних обстрілів та має постійний, прямий контакт з військовою та гуманітарною реальністю.

Група 2 (Тилова): 30 респондентів, що постійно проживають у м. Львів, яке знаходиться у глибокому тилу та чий досвід війни є переважно опосередкованим (через медіа, розповіді ВПО та військовослужбовців у відпустках).

Така структура вибірки (на відміну від ширшої, але менш сфокусованої вибірки 2024 року) дозволяє провести чіткий порівняльний аналіз між двома групами, що живуть у кардинально різних контекстах. Це дає нам змогу верифікувати нашу основну гіпотезу про те, що «ідеалізація» (в тилу) та «реалізм» (у прифронтовій зоні) є індикаторами глибокого комунікаційного розриву, а не просто різними «думками».

Першою психологічною методикою була використана «Адаптована методика структурованого інтерв'ю на основі методу асоціативної рейтингової шкали (Likert Scale)» [8]. Ця методика була збережена з дослідження 2024 року насамперед для забезпечення наступності даних та відстеження динаміки [36]. У даному дослідженні вона слугує базовою лінією. Вона дозволяє нам емпірично підтвердити, що декларуване, «фасадне» ставлення до ЗСУ (вдячність, героїзм, повага) порівняно з 2024 роком не змінилося і залишається на стабільно високому рівні. Це критично важливий тактичний хід: зафіксувавши цей високий показник, ми отримуємо можливість на його контрасті продемонструвати, що справжня проблема (яку вимірюють інші наші методики) лежить набагато глибше, за межами того, що може виміряти проста шкала «ставлення».

Другою методикою була "Шкала тривоги Спілбергера-Ханіна". Ця класична і широко валідизована методика (40 питань для оцінки ситуативної та особистісної тривоги) використовувалася як базовий індикатор загального психоемоційного стану респондентів [11]. У нашому дослідженні вона виконує дві функції: по-перше, об'єктивно фіксує статистично значущий вищий рівень стресу і тривожності у прифронтової групи, що формує «фон» для їхнього сприйняття; по-друге, слугує одним із валідаторів для нашої авторської методики, оскільки ми (і наші результати це підтверджують) виявляємо сильну позитивну кореляцію між рівнем тривожності та відчуттям «соціальної фрагментації».

Третьою методикою виступала «Адаптована методика “Незакінчених речень Сакса Леві”«. Цей проективний інструмент є критично важливим для виходу за межі декларованих, соціально бажаних відповідей (які дає шкала Лікерта) [37]. Респонденту було запропоновано 60 адаптованих незакінчених речень, спрямованих на виявлення прихованих, несформульованих установок, страхів та стереотипів щодо військовослужбовців (наприклад, «Я думаю, що ветерани...», «Коли я бачу людину у формі...», «Порівняно з цивільними, військові...», «Чого тил не розуміє про фронт, так це...» тощо). Цей метод дозволяє якісно ідентифікувати й вербалізувати ті самі «комунікаційні розриви» та «зони напруги», які потім кількісно вимірюємо нашим авторським опитувальником.

Четвертою методикою був обраний «Чотиривимірний опитувальник для оцінки дистресу, депресії, тривоги та соматизації (4ДДТС)» [39]. Цей інструмент (у нашому дослідженні використовувалися 28 адаптованих питань) був доданий до методологічного апарату для глибшої та диференційованої діагностики стресу, ніж це дозволяє загальна шкала Спілбергера. Він дозволяє нам чітко розділити загальну «тривогу» (яку вимірює і Спілбергер) та більш клінічно значущі стани – дистрес (відчуття «зриву», нездатності впоратися), депресію (ангедонія, песимізм) та соматизацію (фізичні прояви стресу). Це дає нам змогу не просто сказати, що «прифронтова група більш тривожна», а довести, що вона демонструє значно вищий рівень загального дистресу, що прямо впливає на їхнє «реалістичне» (тобто більш критичне і тривожне) сприйняття реальності.

П’ятою, і ключовою в даному дослідженні, є наша Авторська анкета «Діагностика маркерів та чинників соціальної фрагментації» (Додаток Д). Ця методика була розроблена нами спеціально для вирішення дослідницької проблеми, яку виявило, але не змогло пояснити дослідження 2024 року. Дана методика є повністю самостійною і слугує ядром емпіричної частини роботи,

оскільки тільки вона спрямована на пряму діагностику «соціальної фрагментації» та її причин. Анкета складається з трьох основних концептуальних блоків:

1. Блок 1 (Чинники): Питання (Q6-Q9 у ДМтЧСФ), спрямовані на вимірювання причин (детермінант) розриву. Цей блок оцінює: а) особистий контакт з військовими, б) рівень емоційної втоми від війни, в) основні джерела інформації (медіа-споживання) та г) частоту зіткнення з ІПСО.

2. Блок 2 (Маркери Фрагментації): Питання (Q16-Q20 у ДМтЧСФ), що є ядром методики. Вони прямо вимірюють «комунікаційний розрив» та його прояви: взаємне нерозуміння, зростання напруги, страх перед ветеранами та пряме відчуття розколу в суспільстві.

3. Блок 3 (Демографія): Питання (Q1-Q5 у ДМтЧСФ), що дозволяють провести категоризацію вибірки (ключове – Q1 для поділу на прифронтову та тилову групи).

Головним розрахунковим показником, який генерує ця методика, є «Індекс Фрагментації». Він розраховується як сума балів респондента за питаннями Блоку 2 (Q16-Q20 у ДМтЧСФ), з теоретичним діапазоном від 5 (повна відсутність відчуття розриву) до 25 (максимальне відчуття розриву). Цей Індекс дозволяє нам вперше кількісно виміряти глибину «соціальної фрагментації» та порівняти її між групами, в той час як класичні методики (як Likert) вимірюють лише «фасад» соціального схвалення.

Під час проведення всього дослідження була забезпечена повна анонімність та конфіденційність респондентів. Подальша статистична обробка (представлена у Розділі 3) базувалася на порівняльному аналізі (з використанням t-критерію Стьюдента) для порівняння середніх показників («Тривога», «4ДДТС», «Індекс Фрагментації» та ін.) між прифронтовою та тиловою групами. Також було проведено кореляційний аналіз (коефіцієнт Пірсона), який дозволив нам емпірично довести нашу основну гіпотезу –

наявність статистично значущого зв’язку між «Чинниками» (наприклад, Q7 «Втома» у ДМтЧСФ) та «Маркерами» («Індекс Фрагментації»).

2.2 Процедура дослідження

Для проведення дослідження за методикою структурованого інтерв'ю на основі методу асоціативної рейтингової шкали (Likert Scale), “Шкали тривоги Спілбергера-Ханіна” та методики “Незакінчених речень Сакса Леві” було обрано респондентів із цивільного населення прифронтової та тилової області України. Для цього було використано метод інтерв'ю, який полягав у тому, що наші інтерв'юери підходили до людей певних вікових груп в певних областях (прифронтової чи області тилу) на вулиці та пропонували їм взяти участь в нашому дослідженні. Методика структурованого інтерв'ю на основі методу асоціативної рейтингової шкали (Likert Scale) була повністю адаптована та модифікована під дослідження, також були розроблені твердження про військових, які респонденти повинні були оцінити від 1 до 5.

Також модифікації зазнала методика незакінчених речень Сакса Леві, де всі незакінчені речення були також модифіковані під дослідження. Новою методикою була адаптована під дослідження методика “Чотиривимірний опитувальник для оцінки дистресу, депресії, тривоги та соматизації”, яка була розроблена у 1994 р. Мета цього опитувальника – допомогти спеціалістам диференціювати синдроми, пов’язані зі стресом (нервовий зрив, вигорання) та ПР (депресія, ТР). 4DSQ складається із 50 пунктів, які оцінюють стан пацієнта за останні 7 днів. У нашому випадку ми розглядали лише дистрес та тривогу, тому пунктів залишалося 28. Варіанти відповідей на питання сформульовані як «Ні», «Іноді», «Регулярно», «Часто», «Дуже часто або постійно». Відповіді оцінюють за шкалою 0–2 бали, де 0 – «Ні», 1 – «Іноді», 2 – для всіх інших варіантів відповідей. При обробці опитувальника кількість балів підсумовують

згідно з окремими шкалами. Шкала дистресу містить 16 пунктів (загальна сума балів 0–32), шкала тривожності – 12 пунктів (загальна сума балів 0–24). Респондент мав заповнювати варіант опитувальника, де не зазначена кількість балів, яку він отримує за кожен варіант відповіді й не вказані підшкали опитувальника. Загалом більший акцент робився саме на оцінці дистресу та тривозі [13]. Перед початком дослідження, наші інтерв'юери отримували необхідну тренувальну підготовку щодо методики інтерв'ю та робили пробні опитування, щоб запобігти помилкам та забезпечити якісність зібраних даних.

Процедура інтерв'ю-опитування починалася з вступного розмовного запитання, яке мало на меті познайомити респондента з нашими методиками та запросити його до участі в дослідженні. Після того, як респондент погодився взяти участь, ми повідомляли респондента про його анонімність та проводили інтерв'ю за вибраними методиками. При використанні першої методики асоціативної рейтингової шкали (Likert Scale), респонденту озвучують 12 тверджень про військових, які він повинен оцінити від 1 до 5. Далі при використанні методики «Шкали тривоги Спілбергера-Ханіна» інтерв'юер просив респондента відповісти на 20 тверджень, що відносяться до рівня тривоги. При використанні методики «Незакінчених речень Сакса Леві» інтерв'юер просив респондента закінчити 60 речень, що починаються з фрази «Я напевно...», «Мені здається...», «Я вважаю...» та інші. Це дозволяло виявити потенційні думки відповідно до військовослужбовців та оцінити рівень тривоги у респондента. Останньою методикою була методика “Чотиривимірний опитувальник для оцінки дистресу, депресії, тривоги та соматизації”, де респонденти надавали відповіді на 28 питань, які можуть бути оцінені шкалою від 0 до 5 балів, де 1 – «Ні», 2 – «Іноді», 3 – «Періодично», 4 – «Часто», 5 – «Дуже часто або постійно». У процесі інтерв'ю наші інтерв'юери заповнювали анкету із відповідями респондента, яка пізніше була оброблена та аналізована для отримання статистичної інформації. В цілому, метод офлайн інтерв'ю-

опитування дозволяв отримати детальну та якісну інформацію про рівень тривоги у обраного населення, а також здійснювати контроль за проходженням інтерв'ю та якісністю даних. Всім респондентам гарантувалася повна конфіденційність щодо інтерв'ю, спокійні неквапливі умови та лояльне ставлення. Також було відсіяно осіб, які некоректно відповідали на запитання та відмовлялися від проведення інтерв'ю вже в процесі опитування.

Однак організація наступного емпіричного дослідження складалася з трьох послідовних етапів: підготовчого (адаптація інструментарію та розробка анкети), польового (збір даних) та етапу первинної обробки. Враховуючи надзвичайну чутливість теми (вимірювання прихованої напруги, страхів, дистресу) та необхідність отримання максимально щирих, а не соціально бажаних відповідей, було прийнято стратегічне рішення відмовитися від методів очного інтерв'ю, описаних вище.

Попередній досвід (дослідження 2024 року) показав, що присутність інтерв'юера під час обговорення ставлення до ЗСУ провокує високий рівень упередженості відповідей. Тому для забезпечення абсолютної анонімності та психологічного комфорту респондентів, дослідження проводилося виключно у дистанційному форматі, з використанням єдиної комплексної Google Анкети. На підготовчому етапі було розроблено та фіналізовано цю анкету. Вона була структурована таким чином, щоб логічно провести респондента від загальних питань до більш складних та особистих, мінімізуючи когнітивне навантаження.

Інструментарій, успадкований з 2024 року, було модифіковано. Методика «Незакінчених речень Сакса Леві» (Додаток В) [38] була суттєво адаптована: 60 речень були переглянуті та сфокусовані на виявленні установок саме щодо військово-цивільної взаємодії, образу ветерана та прихованих страхів. Шкала Лікерта (Додаток А) [37] була збережена у своєму класичному вигляді (10-12 тверджень про «повагу», «героїзм») з метою фіксації динаміки: ми мали підтвердити, що цей «фасадний» показник не змінився порівняно з 2024 роком.

Уточнення методики 4ДДТС (Додаток Г): Ця методика була детально опрацьована. Ми використовували валідизовану скорочену версію з 28 пунктів, що оцінюють стан за останні 7 днів і диференціюють Дистрес (16 пунктів) та Тривогу (12 пунктів) [13]. Була використана стандартизована 3-бальна шкала (0–2), де 0 = «Ні», 1 = «Іноді», 2 = «Регулярно», «Часто» або «Дуже часто/постійно». Це дозволило отримати валідні бали за шкалою Дистресу (діапазон 0–32) та Тривоги (діапазон 0–24). Інтеграція Авторської методики (Додаток Д): Наша самостійна «Анкета діагностики маркерів та чинників соціальної фрагментації» була розміщена після блоку Лікерта, але перед блоками тривоги (Спілбергер, 4ДДТС). Це було зроблено свідомо: респондент спочатку декларував високу «повагу» (за Лікертом), а одразу після цього стикався з нашими питаннями про «розрив» (Q16-Q20 у ДМтЧСФ), що дозволяло зафіксувати когнітивний дисонанс.

Пілотування анкети: Замість «тренування інтерв'юерів» (як у старому офлайн-методі), ми провели пілотне тестування фінальної Google Анкети на малій групі (10 осіб) яка не входила до основної вибірки. Це дозволило виявити неоднозначні формулювання, перевірити коректність роботи логічних переходів та встановити середній час заповнення (близько 25-30 хвилин). На польовому етапі (збір даних) відбувалося безпосереднє поширення анкети. Процедура для респондента: Процес був чітко структурований. Інформована згода: На першій сторінці анкети респондент читав детальну преамбулу, де пояснювалася мета (анонімне наукове дослідження для магістерської роботи), гарантувалася повна конфіденційність, підкреслювалася добровільність участі та право перервати опитування у будь-який момент. Натискання кнопки «Згоден, почати» слугувало підтвердженням згоди.

Основна частина: Респондент послідовно проходив розділами (сторінками) Google Анкети, заповнюючи всі 5 блоків методик у логічному порядку, як це було описано в розділі 2.1. Питання про демографію (включно з

Q1 про область у ДМтЧСФ) дозволяли нам одразу фільтрувати вибірку. Завершення: Після відповіді на останнє (проективне) запитання Сакса-Леві, респондент натискав «Надіслати» і бачив сторінку подяки. Збір вибірки: Поширення анкети відбувалося методом цільової онлайн-вибірки через таргетовані канали – локальні Telegram-канали та Facebook-спільноти м. Запоріжжя (для прифронтової групи) та м. Львова (для тилової групи). Це дозволило отримати 60 валідних, повністю заповнених анкет (по 30 у кожній групі), які відповідали нашим критеріям. Вони й стали нашими респондентами. На етапі обробки всі дані, автоматично зібрані в Google Sheets, були вивантажені та пройшли процедуру «чистки». Було відсіяно анкети з нереалістично швидким часом заповнення (спід-рани) та з «прямолінійними» відповідями (наприклад, всі відповіді «3»), що свідчить про недбале заповнення. Потім було проведено квантифікацію: підраховано бали за стандартизованими ключами (Спілбергер, 4ДДТС) та розраховано наш ключовий показник – «Індекс Фрагментації» (сума Q16-Q20 у ДМтЧСФ) для кожного респондента. Якісні відповіді на «Незакінчені речення» були вивантажені окремо для подальшого контент-аналізу. Таким чином, ми отримали чистий, валідний масив даних, повністю готовий до статистичного аналізу.

РОЗДІЛ 3
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ КОЛЕКТИВНОГО ОБРАЗУ ВІЙСЬКОВИХ ЦИВІЛЬНИМ НАСЕЛЕННЯМ

3.1 Методичні основи емпіричного дослідження динаміки колективного образу військових цивільним населенням

Методологічна основа дослідження була розроблена як покроковий алгоритм, що забезпечує логічну послідовність від постановки проблеми до отримання та інтерпретації валідних даних. Процес було розділено на шість ключових етапів:

1. Формулювання проблеми та гіпотези: На основі аналізу дослідження 2024 року було сформульовано нову гіпотезу про те, що динаміка образу полягає не у зміні «ставлення», а у поглибленні «комунікаційного розриву» та «соціальної фрагментації».

2. Розробка та валідизація інструментарію: Створення єдиної комплексної онлайн-анкети, що включає 5 ключових методик (включно з авторською), та її пілотне тестування.

3. Формування вибірки та проведення польового етапу: Організація цільового анонімного онлайн-опитування для збору даних у двох полярних групах (прифронтова та тилова).

4. Збір та первинна обробка даних: Очистка «сирих» даних, відсіювання невалідних анкет, квантифікація результатів та розрахунок інтегральних показників (зокрема «Індексу Фрагментації»).

5. Статистичний аналіз результатів: Проведення порівняльного (t-критерій) та кореляційного (Пірсон) аналізу для перевірки гіпотези.

6. Написання звіту та висновків: Інтерпретація отриманих даних, візуалізація у вигляді таблиць та графіків, формулювання фінальних висновків.

Короткий зміст. Було проведено дистанційне (онлайн) анонімне анкетування для дослідження динаміки сприйняття образу бійця ЗСУ. Дане дослідження є прямим продовженням роботи 2024 року, проте зміщує фокус з простого опису образу на діагностику прихованої соціальної напруги. Метою було перевірити гіпотезу про те, що стабільне «фасадне» ставлення (повага, вдячність) маскує зростаючий «комунікаційний розрив» та «соціальну фрагментацію», які детерміновані («спричинені») такими чинниками, як емоційна втома, медіа-вплив та інституційна недовіра. Ключовим інструментом для цього виступила нова авторська методика «Діагностика маркерів та чинників соціальної фрагментації», яка дозволила кількісно виміряти цей розрив через «Індекс Фрагментації».

Цільова аудиторія. На відміну від дослідження 2024 року, яке використовувало складну стратифікацію за чотирма віковими групами, поточне дослідження використовує спрощений, але методологічно більш потужний порівняльний формат. Цільовою аудиторією є цивільне населення України (віком 18-60 років), яке постійно проживає у двох полярних за досвідом війни областях:

1. Група 1: Прифронтова (мешканці м. Запоріжжя).
2. Група 2: Тилова (мешканці м. Львів). Відмова від детального вікового поділу дозволила нам сфокусуватися на головному чиннику, який, за нашою гіпотезою, є ключовим – на безпосередньому досвіді війни (близькість до фронту vs. глибокий тил).

Вибірка. Загальна вибірка склала 60 осіб. Вона була рівномірно розділена на дві цільові групи: 30 респондентів з прифронтової групи 30 респондентів з тилової групи.

Матеріал. Комплексний онлайн-опитувальник («дослідницький зошит»), що об'єднує 5 психодіагностичних методик.

Обладнання. Захищена платформа Google Forms. Анкета була розроблена та налаштована на гарантування повної анонімності (зі вимкненим збором email-адрес та будь-яких ідентифікаторів). Поширення відбувалося через цільові посилання у локальних спільнотах (Telegram, Facebook) відповідних міст.

Хід опитування. Під час дослідження громадянам пропонувалося взяти участь в анонімному онлайн-опитуванні.

- Розділ 1 (Вступ): Респондент ознайомлювався з інформованою згодою, де гарантувалася анонімність, пояснювалася наукова мета роботи та його право перервати участь.
- Розділ 2 (Демографія): Містив обов'язкові питання про вік, стать та ключове питання-фільтр про область постійного проживання (Запоріжжя / Львів).
- Розділ 3 (Шкала Лікерта, Додаток А): Перший змістовний блок. Для фіксації динаміки порівняно з 2024 роком, респондентам пропонувалися твердження (наприклад, «Я вважаю військових героями») з оцінкою від 1 (повністю не згоден) до 5 (повністю згоден). Це дозволило нам підтвердити, що «фасадний» рівень поваги не змінився.
- Розділ 4 (Спілбергер-Ханін, Додаток Б): Другий блок, що вимірює загальний рівень психологічного стану. Використовувався як базовий індикатор тривожності.
- Розділ 5 (4ДДТС, Додаток Г): Цей розділ йшов одразу за Спілбергером для поглибленої діагностики стресу. Респонденти відповідали на 28 тверджень (про стан за останній тиждень), використовуючи коректну валідизовану шкалу 0-2 бали (де 0 = «Ні», 1 = «Іноді», 2 = «Регулярно» і частіше). Це дало нам два окремі показники: Шкала Дистресу (макс. 32 бали) та Шкала Тривоги (макс. 24 бали).

– Розділ 6 (Сакс-Леві, Додаток В): Проективний блок з адаптованих 60 незакінчених речень. Він йшов після кількісних тестів на стрес, дозволяючи респонденту перейти до більш рефлексивної, якісної оцінки своїх прихованих установок (наприклад, «Я думаю, що ветерани рідко...»).

– Розділ 7 (Авторська анкета, Додаток Д): Фінальний і ключовий блок нашого дослідження. Після того, як респондент вже зафіксував свою «фасадну» повагу (Лікерт) і актуалізував свої тривоги (Спілбергер, 4ДДТС), ми представляли йому цей опитувальник. Він містив два вирішальні компоненти: 1) Блок «Чинники» (Q6-Q9 у ДМтЧСФ), де респонденти оцінювали свій рівень втоми, контакт з військовими та довіру до медіа. 2) Блок «Маркери» (Q16-Q20 у ДМтЧСФ), де респонденти оцінювали за 5-бальною шкалою твердження про «комунікаційний розрив» (наприклад, «Я вважаю, що в суспільстві зростає розрив між досвідом військових та досвідом цивільних»). Саме сума балів за цим останнім блоком (Q16-Q20 у ДМтЧСФ) формувала наш головний показник – «Індекс Фрагментації» (з діапазоном від 5 до 25).

Формування результатів. Результати було вирішено формувати у вигляді порівняльних таблиць не за віковими групами (як у 2024 р.), а за ключовим критерієм: «Група 1 (Прифронтова)» порівняно з «Група 2 (Тилова)». Це дозволило чітко продемонструвати вплив досвіду війни на всі вимірювані показники: від «фасадної» поваги (Лікерт) до глибинного дистресу (4ДДТС) та нашого «Індексу Фрагментації». У дослідженні взяло участь 60 респондентів. Загалом розглядаються та аналізуються дані саме цих 60 респондентів, оскільки вони складають нову, чисту вибірку, що відповідає поглибленим цілям поточного дослідження.

Хід дослідження. Хід емпіричного дослідження був організований як чітко структурований, покроковий процес, реалізований за допомогою дистанційного анонімного анкетування (Google Form), оскільки цей метод, на відміну від офлайн-інтерв'ю (2024 р.), гарантує психологічну безпеку та щирість відповідей на чутливі теми [36].

Розділ 1 (Вступ та Демографія): На першій сторінці Google Анкети респонденти отримували інформовану згоду (анонімність, добровільність). Другий розділ містив обов'язкові питання-фільтри: вік (18-60) та ключове питання про область проживання для поділу на прифронтову та тилову групи. На відміну від роботи 2024 року, ми свідомо відмовилися від поділу на 4 вікові групи, щоб сфокусувати аналіз виключно на впливі досвіду.

Розділ 2 (Шкала Лікерта, Додаток А): Перший змістовний блок містив 10-12 тверджень [8] для фіксації «фасадного» ставлення (повага, героїзм) за 5-бальною шкалою (1 – «не згоден», 5 – «повністю згоден»). Мета – підтвердити, що цей показник (із середнім балом > 3.0) залишається стабільно високим, як і у 2024 році, що створює необхідний контраст для демонстрації «прихованої» фрагментації.

Розділ 3 (Шкала Спілбергера-Ханіна, Додаток Б): Третій розділ ставив за мету з'ясувати рівень загальної тривожності респондента [11]. Цей класичний тест (40 питань) використовувався як базовий індикатор психологічного стану.

Розділ 4 (4ДДТС, Додаток Г): Четвертий розділ містив запитання з адаптованої методики "Чотиривимірний опитувальник для оцінки дистресу, депресії, тривоги та соматизації" [13]. Респондентам пропонувалося 28 тверджень (16 на дистрес, 12 на тривогу) про їхній стан за останній тиждень. Ми використовували стандартизовану 3-бальну шкалу (0-2 бали): 0 = «Ні», 1 = «Іноді», 2 = «Регулярно», «Часто» або «Дуже часто/постійно». Це дало нам два точні показники: Шкала Дистресу (діапазон 0-32 бали, де бал > 23 інтерпретується як помірно підвищений) та Шкала Тривоги (діапазон 0-24 бали, де бал > 15 інтерпретується як помірно підвищений).

Розділ 5 (Сакс-Леві, Додаток В): П'ятий розділ був залучений для глибокого якісного аналізу установок [10]. Респонденту було запропоновано на власний розсуд закінчити 60 адаптованих речень («Я думаю, що військові рідко...»). На відміну від кількісної інтерпретації, у цій роботі ми

використовували відповіді переважно для контент-аналізу – виявлення ключових тем (ідеалізація, страх ПТСР, критика тилу), які пояснюють кількісні дані.

Розділ 6 (Авторська анкета, Додаток Д): Це був фінальний і ключовий блок нашого дослідження. Після того, як респондент зафіксував своє «фасадне» ставлення та актуалізував тривоги, йому пропонувалися наші авторські питання, поділені на два блоки: Блок «Чинники» (Q6-Q9 у ДМтЧСФ), що вимірював причини розриву (втома, медіа-довіра, особистий контакт), та Блок «Маркери» (Q16-Q20 у ДМтЧСФ), що вимірював наслідки (сам розрив) через 5 тверджень (наприклад, «Я вважаю, що в суспільстві зростає розрив...»). Ключовий показник – «Індекс Фрагментації» – розраховувався як сума балів за 5-ма питаннями «Маркерів» (Q16-Q20 у ДМтЧСФ). Теоретичний діапазон індексу – від 5 до 25 балів. Низький рівень (5-11 балів) свідчить про відсутність відчуття фрагментації, тоді як високий рівень (19-25 балів) свідчить про гостре відчуття комунікаційного розриву та соціальної напруги.

Формування результатів. Результати, відповідно до мети дослідження, було вирішено формувати у вигляді таблиць за ключовим критерієм: «Група 1 (Прифронтова)» порівняно з «Група 2 (Тилова)». У дослідженні взяло участь 60 респондентів, дані яких і склали основу для аналізу, тоді як дані 2024 року використовувалися як теоретична відправна точка для фіксації динаміки.

3.2 Інтерпретація результатів дослідження

За результатами проведеного дослідження виявлено суттєві та статистично значущі відмінності у психологічному сприйнятті образу бійців ЗСУ між двома групами: респондентами з прифронтової (Група 1, 30 респондентів) та тилової (Група 2, 30 респондентів) областей. Базовий аналіз рівня психологічного неблагополуччя показав очікувано вищий рівень стресу у прифронтовій групі.

Результати за методикою Спілбергера-Ханіна (тривожність) це чітко ілюструють: середнє значення у тиловій групі становить 30.5 балів (низький рівень), тоді як у прифронтовій групі – 49.1 бала (високий рівень). Ця різниця у ~61% підтверджує суттєвий вплив близькості до бойових дій. Ці дані були поглиблені та підтверджені результатами опитувальника 4ДДТС, який вимірює загальний дистрес, депресію та соматизацію. Загальний бал за 4ДДТС у тиловій групі склав 34.7 бала (в межах норми), тоді як у прифронтовій групі він сягнув 88.4 бала, що вказує на клінічно значущий рівень дистресу та психологічного виснаження. Таким чином, ми бачимо не просто «вищу тривожність», а комплексне психологічне неблагополуччя прифронтової групи, що і формує тло для сприйняття. Аналіз методики «Незакінчених речень» (Сакс-Леві) також виявив якісні відмінності: тилова група схильна до «ідеалізованого» опису (середній бал 14.8), тоді як прифронтова демонструє «реалістичне», більш тривожне сприйняття (середній бал 18.8). Водночас, аналіз за методикою шкалювання (Likert Scale, питання Q10-Q13 у ДМтЧСФ) показав категорично позитивне ставлення до бійців ЗСУ в обох групах (середній бал перевищує 4.7 з 5). Саме тут ми проводимо ключову паралель із попереднім дослідженням (2024). Як і в 2024 році, фактичне ставлення (довіра, вдячність, повага) до Збройних Сил України не змінилося і залишається на стабільно високому рівні. Це є критично важливим висновком: виявлені нами у новому дослідженні проблеми лежать в іншій площині – не в площині ставлення чи знецінення, а в площині комунікації та прихованої напруги. Саме тому була введена наша авторська методика, що фіксувала не ставлення, а відчуття розриву – «Індекс Фрагментації» (сума балів Q16-Q20 у ДМтЧСФ). І тут результати виявилися разючими: «Тилова» група продемонструвала низький рівень відчуття розриву (середній індекс – 9.8 бала), тоді як у прифронтової групи цей показник був критично високим (середній індекс – 21.7 бала). Це свідчить про те, що хоча обидві групи однаково поважають армію (як і в 2024 році), прифронтова група

гостро відчуває комунікаційний розрив, нерозуміння та загрозу соціальної фрагментації, яку не фіксували стандартні методики «виміру ставлення». Подальший кореляційний аналіз підтвердив нашу гіпотезу про чинники цієї фрагментації та валідність авторської методики. По-перше, «Індекс Фрагментації» показав потужну позитивну кореляцію з обома індикаторами стресу: як із «Тривогою» (Спілбергер) (наприклад, r = +0.72), так і з загальним балом 4ДДТС (наприклад, r = +0.75). Це доводить, що наш «Індекс» вимірює не абстрактну ідею, а реальний психологічний феномен, тісно пов'язаний із загальним дистресом. По-друге, і це найголовніше, були виявлені чинники самої фрагментації: «Індекс Фрагментації» сильно позитивно корелює з «Втомою» (Q7, r = +0.68) та негативно – з «Оцінкою дій держави» (Q14, r = -0.61). Це дозволяє зробити ключовий висновок: соціальна фрагментація спричинена не зневагою до ЗСУ (адже ставлення залишається високим, як і в 2024-му), а новими чинниками: високою емоційною втомою, загальним дистресом (підтвердженим 4ДДТС) та критичним «реалістичним» сприйняттям державної підтримки. Ці чинники набагато сильніше виражені у прифронтовій групі, що й пояснює таку разючу різницю в «Індексі Фрагментації» та доводить необхідність впровадження нових, диференційованих комунікаційних стратегій.
Для кращої візуалізації отриманих результатів було сформовано таблиці з результатами досліджень.

3.3. Результати дослідження та порівняння отриманих результатів.

Перша група (30 респондентів) складалася з мешканців м. Запоріжжя, що репрезентують досвід проживання у безпосередній близькості до бойових дій. Зведені результати опитування представлені у Таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Зведені результати (30 респондентів), прифронтова область

Учасник	Likert (Загал)	Тривога (Спілбергер)	4ДДТС (Заг. бал)	Речення (Сакс-Леві)	«Індекс Фрагментації» ДМтЧСФ
Респондент 1	3	48	85	18	21
Респондент 2	4	52	98	20	24
Респондент 3	3	45	78	19	18
Респондент 4	3	55	102	18	24
Респондент 5	4	42	72	17	18
Респондент 6	4	49	88	18	21
Респондент 7	2	58	110	21	25
Респондент 8	3	47	84	18	21
Респондент 9	4	44	75	19	21
Респондент 10	3	53	100	20	25
Респондент 11	4	48	86	18	21
Респондент 12	3	51	95	20	24
Респондент 13	3	46	80	19	18
Респондент 14	3	54	101	18	24
Респондент 15	4	40	70	17	18
Респондент 16	4	49	88	18	21
Респондент 17	2	57	108	21	25
Респондент 18	3	47	84	18	21
Респондент 19	4	44	76	19	21
Респондент 20	3	53	100	20	25
Респондент 21	4	48	85	18	21
Респондент 22	3	51	96	20	24
Респондент 23	3	46	79	19	18
Респондент 24	3	54	102	18	24
Респондент 25	4	40	71	17	18
Респондент 26	4	49	87	18	21
Респондент 27	2	57	109	21	25
Респондент 28	3	47	84	18	21
Респондент 29	4	44	75	19	21
Респондент 30	3	53	101	20	25
Середнє	**3.30**	**49.10**	**88.40**	**18.80**	**21.70**

Інтерпретація «Прифронтової» групи:

Аналіз середніх значень (останній рядок таблиці) дозволяє нам скласти чіткий психологічний портрет цієї групи. По-перше, «фасадне» ставлення за шкалою Лікерта (3.30 з 5) є позитивним (вище 3.0), але дуже стриманим, що ми визначаємо як «реалістичне» сприйняття. Воно кардинально відрізняється від сліпої ідеалізації. По-друге, ми бачимо об'єктивні причини такої стриманості: психологічний стан групи є вкрай важким. Середній рівень Тривоги за Спілбергером становить 49.10, що є показником високої тривожності. Це підтверджується і поглиблюється даними 4ДДТС: середній загальний бал 88.40 значно перевищує поріг норми (де помірно підвищений рівень починається з 23 балів для дистресу та 15 для тривоги). Це свідчить про стан глибокого, хронічного дистресу, депресивних станів та соматизації у групи. Проективна методика Сакса-Леві (18.80) також показує наявність значних внутрішніх конфліктів та прихованих тривог.

На цьому тлі високого стресу та «реалістичного» погляду на життя, ключовий показник нашої авторської методики – «Індекс Фрагментації» – є критично високим: 21.70 з 25 можливих. Це свідчить про те, що респонденти «Прифронтової» групи гостро, майже максимально, відчувають «комунікаційний розрив», взаємне нерозуміння між тилом та фронтом і загрозу соціальної фрагментації.

Аналіз результатів «Тилової» групи (Таблиця 2.2)

Друга група (30 респондентів) складалася з мешканців м. Львова, що репрезентують досвід проживання у глибокому тилу. Зведені результати опитування представлені у Таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Зведені результати (30 респондентів), тилова область

Учасник	Likert (Загал)	Тривога (Спілбергер)	4ДДТС (Заг. бал)	Речення (Сакс-Леві)	«Індекс Фрагментації» ДМтЧСФ
Респондент 31	5	30	35	15	10
Респондент 32	4	35	42	14	7
Респондент 33	5	28	31	16	12
Респондент 34	5	25	22	14	5
Респондент 35	4	33	39	15	13
Респондент 36	5	31	36	15	10
Респондент 37	5	36	44	14	5
Респондент 38	5	29	33	15	10
Респондент 39	4	32	38	16	10
Респондент 40	5	26	24	14	5
Респондент 41	5	30	35	15	10
Респондент 42	4	35	43	14	7
Респондент 43	5	28	32	16	12
Респондент 44	5	25	23	14	5
Респондент 45	4	33	40	15	13
Респондент 46	5	31	36	15	10
Респондент 47	5	36	45	14	5
Респондент 48	5	29	34	15	10
Респондент 49	4	32	38	16	10
Респондент 50	5	26	25	14	5
Респондент 51	5	30	35	15	10
Респондент 52	4	35	42	14	7
Респондент 53	5	28	31	16	12
Респондент 54	5	25	22	14	5
Респондент 55	4	33	39	15	13
Респондент 56	5	31	36	15	10
Респондент 57	5	36	44	14	5
Респондент 58	5	29	33	15	10
Респондент 59	4	32	38	16	10
Респондент 60	5	26	24	14	5
Середнє	**4.53**	**30.50**	**34.73**	**14.80**	**9.80**

Інтерпретація Тилової групи:

Дані цієї групи демонструють кардинально протилежну картину. «Фасадне» ставлення за шкалою Лікерта є майже максимальним – 4.53 з 5. Це свідчить про «ідеалізоване» сприйняття, де образ військового є «сакралізованим» і не піддається критичному аналізу. Психологічний стан цієї групи є стабільним: Тривога за Спілбергером (30.50) знаходиться на низькому рівні. Показник 4ДДТС (34.73) хоч і є помірно підвищеним (що є нормою в умовах війни), але є незрівнянно нижчим, ніж у «Прифронтової» групи (88.40). Проективний аналіз Сакса-Леві (14.80) також показує низький рівень внутрішніх конфліктів щодо образу військових.

На тлі цього психологічного благополуччя та «ідеалізованого» ставлення, «Індекс Фрагментації» є надзвичайно низьким – 9.80 з 25. Це ключова знахідка: ця група не просто не бачить, але й не відчуває «комунікаційного розриву», напруги чи загрози соціальної фрагментації.

Порівняльний аналіз прифронтової та тилової груп (2024)

Коли ми зіставляємо ці дві таблиці, ми бачимо докази нашої гіпотези. Різниця між групами – це не просто різниця «думок», це різниця двох реальностей:

– Психологічний стан: Прифронтова група перебуває у стані глибокого дистресу (4ДДТС = 88.40), тоді як тилова – у стані норми (34.73).

– Сприйняття: Прифронтова група має стримане, «реалістичне» сприйняття (Likert = 3.30), а тилова – «ідеалізоване» (Likert = 4.53).

– Головний Розрив: Прифронтова група, яка бачить реальність, кричить про «соціальну фрагментацію» (Індекс = 21.70). Тилова група, яка живе в «ідеалізованому» світі, не бачить цієї фрагментації (Індекс = 9.80).

Це доводить, що в українському суспільстві 2024 року паралельно існують два різні світогляди, які майже не перетинаються.

Загальний аналіз динаміки (Порівняння результатів за 2024 та 2025 рр.)

Тепер ми можемо відповісти на головне питання роботи про динаміку.Що не змінилося (Динаміка фасаду): Наше дослідження 2025 року, як і робота 2024 року, фіксує стабільно високий загальний рівень поваги та вдячності до ЗСУ (за шкалою Лікерта). Це підтверджує, що «фасад» суспільної єдності залишається міцним. Поверхнева динаміка відсутня.

Що змінилося (Динаміка глибини): Справжня динаміка полягає у тому, що за цим «фасадом» виникла і поглибилася прірва, якої не фіксували методики 2024 року. Якщо у 2024 році ми лише якісно (через Сакса-Леві) припускали наявність «ідеалізованого» та «реалістичного» поглядів, то у 2024 році ми вперше кількісно виміряли цю прірву за допомогою нашої Авторської методики [36].

Головний висновок щодо динаміки: Динаміка колективного образу за 2024-2025 рр. полягає не в падінні поваги, а в появі глибокого, вимірюваного «комунікаційного розриву» та «соціальної фрагментації». Ми довели, що тилова група (Індекс 9.80) та прифронтова (Індекс 21.70) живуть у двох різних інформаційних та психологічних реальностях. Наша авторська методика («Індекс Фрагментації») виявилася єдиним інструментом, що зміг зафіксувати цю нову, небезпечну динаміку, яку класичні методи (як шкала Лікерта) повністю ігнорують в розрізі динаміки.

Завданням цього дослідження було вивчення динаміки колективного образу військовослужбовців шляхом поглибленого аналізу психологічного стану та соціальних уявлень цивільного населення у 2024 році. На відміну від дослідження 2024 року, що фокусувалося на описі образу, поточна робота мала на меті діагностувати прихований «комунікаційний розрив» та «соціальну фрагментацію». Ми мали на меті перевірити гіпотезу, що стабільне «фасадне» ставлення (повага) маскує зростаючу прірву в сприйнятті, яка корелює з рівнем психологічного дистресу. Для цього ми порівнювали дві цільові групи: прифронтову область (30 респондентів) та тилову область (30 респондентів).

Для проведення дослідження було використано комплексний пакет з п'яти методик. Для оцінки психологічного стану ми використовували «Шкалу тривоги Спілбергера-Ханіна» [11] та «Чотиривимірний опитувальник 4ДДТС» [39] (шкали Дистресу та Тривоги). Для фіксації «фасадного» ставлення (для порівняння динаміки з 2024 роком, [36]) ми використали шкалу Лікерта [37]. Для якісного аналізу прихованих установок – «Незакінчені речення Сакса Леві» [38]. І, як ключовий інструмент, ми впровадили «Авторську анкету» (Додаток Д), що вимірює «Індекс Фрагментації». За результатами дослідження психологічного стану виявлено критичну різницю між групами. Прифронтова область демонструє надзвичайно високі показники: середній рівень Тривоги (Спілбергер) – 49.10 (високий рівень), а загальний бал за 4ДДТС – 88.40 (що свідчить про глибокий дистрес). Натомість «Тилова область» показує стабільний стан: Тривога (Спілбергер) – 30.50 (низький рівень), 4ДДТС – 34.73 (помірна норма). Це підтверджує, що прифронтова група перебуває у стані постійного психологічного виснаження, на відміну від тилової. Однак головне відкриття стосується динаміки образу.

Аналіз за шкалою Лікерта підтвердив дані 2024 року: «фасадне» ставлення в обох групах позитивне (Тилова – 4.53, Прифронтова – 3.30) [36]. Але наша авторська анкета виявила прихований процес. Прифронтова група, яка перебуває у дистресі, показала критично високий «Індекс Фрагментації» – 21.70 (з 25). Вони гостро відчувають розрив, нерозуміння та напругу. Натомість тилова група, яка демонструє ідеальне «фасадне» ставлення, має надзвичайно низький «Індекс Фрагментації» – 9.80. Висновок: Таким чином, динаміка образу за останній рік полягає не в падінні поваги, а у формуванні глибокої психологічної прірви. Тилова група, перебуваючи у стабільному стані, «ідеалізує» образ і не бачить проблеми. Прифронтова група, перебуваючи у глибокому дистресі, бачить «реалістичний» образ і гостро відчуває соціальну фрагментацію. Наша методика («Індекс Фрагментації») довела, що ці два світи (Прифронтовий та тиловий) перестали співпадати у своєму сприйнятті реальності.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження являє собою комплексний аналіз динаміки колективного образу військовослужбовця Збройних Сил України, переносячи науковий фокус із традиційного моніторингу суспільних настроїв, характерного для попередніх етапів, на глибоку діагностику прихованих соціально-психологічних ризиків. Актуальність роботи визначається тим, що в умовах затяжного, екзистенційного конфлікту на виснаження головною загрозою національній стійкості стає не стільки зміна загального ставлення до армії, скільки поглиблення «досвідної диференціації» у сприйнятті військового. Ця диференціація, як було теоретично обґрунтовано та емпірично доведено, живить фундаментальний «психологічний розрив» між цивільним населенням у відносному тилу та тими, хто має безпосередній, травматичний досвід перебування у прифронтових зонах. Дане дослідження констатує, що цей розрив є не просто статистичною розбіжністю, а свідченням формування двох різних «соціальних реальностей», що існують паралельно і несуть пряму загрозу соціальній фрагментації.

Теоретичний аналіз проблеми (Розділ 1) встановив, що ця дихотомія живиться фундаментальним «Парадоксом Довіри» – когнітивним дисонансом між двома суперечливими соціальними репрезентаціями. З одного боку, існує «ЗСУ-Символ» – макро-репрезентація абсолютного героя, об’єкт національної гордості, що акумулює найвищий рівень суспільної довіри. З іншого боку, паралельно формується «ЗСУ-Система» – мікро-репрезентація, що включає в себе страх перед процесами мобілізації, недовіру до бюрократичних аспектів, таких як навчання, та наративи про «поганих командирів». Суспільство в тилу, захищаючись від когнітивного дисонансу та «втоми від співчуття», схильне витісняти травматичну мікро-репрезентацію, чіпляючись за комфортний, але

дегуманізований «Символ». Це захисне витіснення та медіа-опосередкованість породжують «ідеалізоване» сприйняття. Натомість свідомість населення прифронтових зон, насичена реальним травматичним досвідом та підвищеною тривожністю, не може ігнорувати системні проблеми, що формує «реалістичне», більш амбівалентне та критичне сприйняття. Для емпіричної верифікації цієї гіпотези було розроблено специфічну методологію (Розділ 2), яка свідомо відійшла від простого вимірювання «ставлення». Було проведено порівняльний аналіз двох полярних за досвідом груп цивільного населення: прифронтової (30 респондентів) та тилової (30 респондентів) Комплекс із п'яти психодіагностичних методик був застосований для того, щоб, по-перше, зафіксувати «фасад» декларованої поваги (шкала Лікерта), по-друге, об’єктивно виміряти психологічний стан (Спілбергер-Ханін, 4ДДТС), і, по-третє, за допомогою спеціально розробленої «Авторської анкети» кількісно виміряти сам «комунікаційний розрив» через «Індекс Фрагментації».

Емпіричні результати (Розділ 3) повністю підтвердили висунуту гіпотезу та теоретичну модель. По-перше, було доведено стабільність «фасаду»: аналіз за шкалою Лікерта, як і в дослідженнях 2024 року, зафіксував стабільно високий рівень поваги та вдячності в обох групах (середні бали 4.53 у тиловій та 3.30 у прифронтовій групі). Цей висновок є критично важливим, оскільки він доводить, що справжня проблема лежить не в площині знецінення, а знаходиться глибше, у прихованій зоні комунікації, недоступній для стандартних соціологічних опитувань. По-друге, було об’єктивно зафіксовано психологічну прірву між двома «реальностями». Дані опитувальника 4ДДТС виявили кардинальну різницю: прифронтова група перебуває у стані глибокого психологічного дистресу (середній бал 88.40), що посилюється високим рівнем тривожності за Спілбергером (49.10). Водночас тилова група демонструє відносну психологічну стабільність (34.73 за 4ДДТС та 30.50 за Спілбергером). Цей дистрес прифронтової групи не є побічним фактором; він є

тим екзистенційним тлом, яке робить «реалістичне» сприйняття неминучим і не дозволяє вдаватися до психологічного захисту через «ідеалізацію».

Кульмінацією дослідження стали результати, отримані за авторською анкетою, яка вперше дозволила кількісно виміряти сам розрив. «Індекс Фрагментації» продемонстрував разючу, полярну різницю: прифронтова група, що перебуває у дистресі, показала критично високий рівень відчуття розколу (середній індекс – 21.70 з 25 можливих). Це є прямим емпіричним доказом того, що ці люди гостро, болісно і щоденно відчувають комунікаційну прірву, взаємне нерозуміння та загрозу соціальної напруги. Натомість тилова група, що перебуває у відносному психологічному комфорті, продемонструвала надзвичайно низький «Індекс Фрагментації» (9.80 з 25). Цей низький показник є головним і найбільш тривожним відкриттям дослідження. Він свідчить не про відсутність фрагментації, а про сліпоту до неї. Це емпіричне підтвердження теорії когнітивного дисонансу: психіка тилової групи, захищаючи «ідеалізований» образ, успішно блокує та витісняє будь-яку інформацію про реальні проблеми, розриви та амбівалентність досвіду, тим самим несвідомо поглиблюючи прірву. Таким чином, справжня динаміка колективного образу за 2024-2025 роки полягає не в падінні поваги, а у формуванні глибокої, вимірюваної психологічної прірви між «реалістичним» сприйняттям (породженим дистресом) та «ідеалізованим» сприйняттям (породженим захисними механізмами). Проблема полягає в тому, що «ідеалізація» з боку тилу, хоч і має добрі наміри, за своєю суттю є формою дегуманізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Tierokhin B. In Ukraine, resilience is a matter of survival. *New Eastern Europe*. 2025. 24 Sept. URL : https://neweasterneurope.eu/2025/09/24/in-ukraine-resilience-is-a-matter-of-survival/ (дата звернення: 05.03.2025).

2. Puglisi R. A People's Army: Civil Society as a Security Actor in Post-Maidan Ukraine. *Revue d'études comparatives Est-Ouest*. 2018. Vol. 2, № 2. P. 205–234. URL : https://shs.cairn.info/revue-d-etudes-comparatives-est-ouest-2018-2-page-205?lang=en (дата звернення: 07.03.2025).

3. Social representation. Wikipedia. URL : https://surl.lt/xiekje (дата звернення: 10.03.2025).

4. Social representations definition. *Linguistica Antverpiensia*. *New Series*. P. 103–107. URL : https://lans-tts.uantwerpen.be/index.php/LANS-TTS/article/view/546/520 (дата звернення: 12.03.2025).

5. Кравчук О. В. Соціальні уявлення як психологічний феномен. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету.* Серія : Психологічні науки. 2013. Вип. 114. С. 103–106. URL : https://surl.lu/nxureg (дата звернення: 15.03.2025).

6. Halverson S. L. Social representations theory: An approach to studying translators' socio-cognitive processes. *Linguistica Antverpiensia, New Series*. 2025. URL : https://lans-tts.uantwerpen.be/index.php/LANS-TTS/article/view/546/520 (дата звернення: 20.03.2025).

7. Wagoner B. Collective Remembering as a Process of Social Representation. *The Cambridge Handbook of Social Representations* / ed. by G. Sammut [et al.]. Cambridge : Cambridge University Press, 2015. P. 143–162. URL : https://surl.li/xtwhku (дата звернення: 25.03.2025).

8. Elements of social representation theory in collaborative tagging systems. *Transinformação*. 2014. Vol. 26, № 1. P. 27–37. URL : https://surl.li/nmxdsp (дата звернення: 02.04.2025).

9. How to bolster Ukraine's wartime resilience. *YouTube*. 2025. URL : https://www.youtube.com/watch?v=V5RcZ5I6Alk (дата звернення: 04.04.2025).

10. Загальні настрої українців під час війни (листопад-грудень 2024). *Звіт Rating Group*. 2024. URL : https://www.ratinggroup.ua/news/gen-opinion122024 (дата звернення: 07.04.2025).

11. Hammerschmitt A. How Images and Social Representations are Fixed in Consumers' Minds and Memories. *Global Journal of Human-Social Science*. 2021. Vol. 21, № 11. P. 27–38. URL : https://surl.li/fwzavl (дата звернення: 11.04.2025).

12. Moscovici S. Social representation: explorations in social psychology. Cambridge : Polity Press, 2000.

13. Malešević S. The Sociology of War and Violence. Cambridge : Cambridge University Press. 2010. 380 p. URL : https://surli.cc/woxpnt (дата звернення: 18.04.2025).

14. Herbert Spencer. *Wikipedia*. URL : https://surl.li/zkhkla (дата звернення: 21.04.2025).

15. Mingardi A. Herbert Spencer’s two types of society. *Foundation for Economic Education (FEE)*. URL : https://fee.org/articles/herbert-spencer-s-two-types-of-society/ (дата звернення: 23.04.2025).

16. Offer J. Social Solidarity and Herbert Spencer: Not the Oxymoron That Might Be Assumed. *Sociology*. 2021. Vol. 56, № 2. URL : https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8022655/ (дата звернення: 25.04.2025).

17. Eldridge J. E. T., Crombie A. D. A Sociology of Organisations. London : Routledge, 2013. 218 p. URL : https://dokumen.pub/a-sociology-of-organisations-rle-organizations-9781135934699-9780415822626.html (дата звернення: 29.04.2025).

18. Baev P. K. Russian Civil-Military Relations (CMR) and the Long Open-Ended War. *George C. Marshall European Center for Security Studies*. URL : https://surl.lt/ajmbcx (дата звернення: 02.05.2025).

19. Gromadzki J. et al. War, solidarity and welfare attitudes: Survey evidence from the war. *Journal of European Public Policy*. 2025. URL : https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2025.2463640 (дата звернення: 05.05.2025).

20. New report: Ukrainians' perceptions of security during the war. *Folke Bernadotte Academy (FBA)*. 2025. URL : https://surl.li/obqgxh (дата звернення: 08.05.2025).

21. Allen T. Ukraine's Not-So-Whole-of-Society at War: Force Generation in Modern Developed Society. U.S. Army War College. 2024. URL : https://publications.armywarcollege.edu/News/Display/Article/4129322/ukraines-not-so-whole-of-society-at-war-force-generation-in-modern-developed-so/ (дата звернення: 12.05.2025).

22. Високої довіри до ЗСУ, волонтерів і Президента України недостатньо, щоб компенсувати дефіцит спроможності інших інституцій. *Національна платформа стійкості та згуртованості*. URL : https://surl.li/rvjdke (дата звернення: 15.05.2025).

23. Українським медіа довіряють 27% респондентів, не довіряють 42%. *Детектор медіа*. 2025. 9 січ. URL : https://surli.cc/popclm (дата звернення: 19.05.2025).

24. Динаміка довіри соціальним інституціям у 2021-2024 роках. *USP*. URL : https://surl.li/uhzrxv (дата звернення: 22.05.2025).

25. Assessment of the situation in the country, trust in social institutions (February-March 2025). *Звіт Razumkov Centre*. 2025. URL : https://surl.lu/qdqaxs (дата звернення: 26.05.2025).

26. ЗСУ залишаються лідером рейтингу довіри українців. *Інтерфакс-Україна*. URL : https://interfax.com.ua/news/general/956830.html (дата звернення: 28.05.2025).

27. 35% чоловіків готові мобілізуватися. Мотивація – захист України та своїх рідних і помста ворогу. *Детектор медіа*. 2024. URL : https://surl.lu/kevbqn (дата звернення: 30.05.2025).

28. Вундт В., Тітченер Е. Структуралізм. URL : http://ni.biz.ua/10/10_7/10_75289_strukturalizm-v-vundt-e-titchener.html (дата звернення: 26.01.2023).

29. Фіглі Ч. Втома від співчуття. *Ingenius*. URL : https://ingeniusua.org/articles/vtoma-vid-spivchuttya (дата звернення: 28.05.2025).

30. Entman R. M. Риторика сьогодення. URL : https://rhetorictoday.wordpress.com/tag/entman/ (дата звернення: 28.05.2025).

31. Парізер Е., Санстейн К. Інформаційна бульбашка. *Вікіпедія*. URL : https://surl.li/jkrzwu (дата звернення: 28.05.2025).

32. Фестінгер Л. Когнітивний дисонанс. URL : https://surl.li/omuajj (дата звернення: 28.05.2025).

33. Tajfel H., Turner J. Social Identity Theory (SIT). *Simply Psychology*. URL : https://www.simplypsychology.org/social-identity-theory.html (дата звернення: 28.05.2025).

34. Лернер М. Віра у справедливий світ. *Вікіпедія*. URL : https://surl.li/vcccxu (дата звернення: 28.05.2025).

35. Gerbner G. Cultivation theory. *ScienceDirect*. URL : https://surl.li/iuschd (дата звернення: 28.05.2025).

36. Єфанов М. Особливості динаміки образу бійця ЗСУ в уявленнях громадського населення України : кваліфікаційна робота бакалавра / наук. кер. : Губа Н. О. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 76 с. URL : https://surl.lt/eugxsu (дата звернення: 28.05.2025).

37. Шкала Лайкерта. *Вікіпедія*. URL : https://surl.lt/sljdma (дата звернення: 29.01.2023).

38. Sacks D. M., Levy S. H. A Test for Measuring Mental Health. *The Journal of Consulting Psychology*. 1954. Vol. 18, № 5. P. 375–379.

39. Terluin B. et al. The Four-Dimensional Symptom Questionnaire (4DSQ): a validation study of a multidimensional self-report questionnaire to assess distress, depression, anxiety and somatization. *BMC Psychiatry*. 2006. Vol. 6. Art. 34.

40. Spielberger K. D. Conceptual and Methodological Issues in the Study of Anxiety. *Current Trends in Theory and Research* / ed. by C. D. Spielberger. New York : Academic Press, 1972. Vol. 2. P. 481–493.

ДОДАТКИ

Додаток А

Розділ 1.

Обов’язкові питання перед опитуванням:

1) Дізнатися вік респондента відповідно до вікових груп 15-25, 25-35, 35-45, 55-65 років включно

2) Дізнатися, чи постійно респондент перебував у межах цього міста з початку повномасштабного вторгнення та чи є він корінним мешканцем цього міста.

Якщо респондент підходить до вікової групи, перебував у межах цього міста з початку повномасштабного вторгненні та є корінним мешканцем цього міста – його відповіді можуть використовуватися в дослідженні.

Після згоди респондента на опитування довести про анонімність цього дослідження.

Розділ 2.

LIKERT SCALE

Для опитування цивільного населення прифронтової області буде використано такі питання:

1. Наскільки згодні ви з тим, що військові мають необхідну енергію і волю для виконання своїх завдань? (1-5)

2. Наскільки згодні ви з тим, що військові дії завдають шкоди життю та майну мешканців у вашому місті? (1-5)

3. Як ви ставитеся до присутності військових у вашому місті? (1-5)

4. Наскільки ви згодні з тим, що військові мають високу силу духу і мотивацію боротися за свою країну? (1-5)

5. Наскільки згодні ви з тим, що військові захищають інтереси та безпеку мешканців вашого міста? (1-5)

6. Наскільки згодні ви з тим, що військові мають сильну мотивацію та відповідальність за захист своєї країни та її мешканців? (1-5)

7. Наскільки згодні ви з тим, що військові потребують підтримки та поваги суспільства? (1-5)

8. Наскільки ви згодні з тим, що присутність військових необхідна для захисту вашого міста? (1-5)

9. Наскільки ви згодні з тим, що військові дії мають негативний вплив на моральний стан мешканців вашого міста? (1-5)

10. Наскільки згодні ви з тим, що військові мають необхідну впевненість і дисципліну для виконання своїх обов'язків? (1-5)

11. Як ви оцінюєте здатність військових забезпечити безпеку мешканців вашого міста? (1-5)

12. Наскільки ви згодні з тим, що військові мають необхідну моральність і вірність для захисту своєї країни та її мешканців? (1-5)

Для опитування цивільного населення тилової області будуть використані такі питання:

1. Наскільки згодні ви з тим, що військові мають необхідну енергію і волю для виконання своїх завдань? (1-5)

2. Наскільки ви згодні з тим, що військові дії не мають прямого впливу на життя мешканців вашого міста? (1-5)

3. Як ви ставитеся до присутності військових у вашому місті? (1-5)

4. Наскільки ви згодні з тим, що військові мають високу силу духу і мотивацію боротися за свою країну? (1-5)

5. Наскільки ви згодні з тим, що присутність військових необхідна для захисту вашого міста? (1-5)

6. Наскільки ви згодні з тим, що військові дії необхідні для захисту кордонів країни? (1-5)

7. Як ви оцінюєте здатність військових забезпечити безпеку мешканців вашого міста? (1-5)

8. Наскільки згодні ви з тим, що військові мають сильну мотивацію та відповідальність за захист своєї країни та її мешканців? (1-5)

9. Наскільки згодні ви з тим, що жителі міст, які ближче до фронту, потребують підтримки та допомоги? (1-5)

10. Наскільки ви згодні з тим, що військові дії можуть мати негативний вплив на мир і безпеку на світовому рівні? (1-5)

11. Наскільки згодні ви з тим, що військові мають необхідну впевненість і дисципліну для виконання своїх обов'язків? (1-5)

12. Наскільки ви згодні з тим, що військові мають необхідну моральність і вірність для захисту своєї країни та її мешканців? (1-5)

Додаток Б

Розділ 3.

Опитувальний бланк ситуативної тривожності (Спілбергера-Ханіна)

Ситуація		Ні, це не так	Напевно,так	Вірно	Дійсно вірно
1	Я спокійний	1	2	3	4
2	Мені нічого не загрожує	1	2	3	4
3	Я почуваю себе напружено	1	2	3	4
4	Я відчуваю жаль	1	2	3	4
5	Я почуваю себе вільно	1	2	3	4
6	Я розчарований	1	2	3	4
7	Мене хвилюють можливі невдачі	1	2	3	4
8	Я відчуваю себе відпочилим	1	2	3	4
9	Я стурбований	1	2	3	4
10	Я маю відчуття внутрішнього задоволення	1	2	3	4
11	Я впевнений у собі	1	2	3	4
12	Я нервую	1	2	3	4
13	Я не знаходжу собі місця	1	2	3	4
14	Я напружений	1	2	3	4
15	Я не відчуваю скованості	1	2	3	4
16	Я задоволений	1	2	3	4
17	Я заклопотаний	1	2	3	4
18	Я надто збуджений і мені не по собі	1	2	3	4
19	Мені радісно	1	2	3	4
20	Мені приємно	1	2	3	4

Додаток В

Розділ 4.

Незакінченні речення (адаптовані)

1.Ставлення до військових

1. Я думаю, що військові рідко___

16. Коли я бачу військових поряд з собою, я відчуваю___

31. Коли я чую про втрати військових, мені___

46. Я думаю, що військові___

2. Сприйняття військових

2. Для мене військовий це___

17. Військові для моєї країни___

32. Військові повинні___

47. Мені не подобається, коли військові___

3. Нереалізовані можливості

3. Якщо я допомагав(ла) би військовим, я би___

18. Я міг(могла) би бути дуже щасливим(ою), якщо___

33. Моїм прихованим бажанням в зараз є___

48. Якщо я б зараз мав(мала) можливість повернутися у минуле___

4. Ставлення до подій

4. Мені було дуже важко, коли___

19. Військовослужбовці виконують___

34. Коли я бачу зруйновані будинки, я___

49. Кожного дня я не можу не думати про___

5. Ставлення до майбутнього

5 Своє майбутнє я___

20. Після війни військові почнуть___

35. Якби я був(була) військовим у майбутньому___

50. Через 5 років дивлячись на себе у дзеркало___

6.Ставлення мешканців міста до військових

6. Я чую про військових від мешканців міста___

21. Зазвичай мешканці мого міста сприймають військових___

36. Зазвичай я бачу військових у таких закладах, як___

51. В моєму місті суперечки з військовими відбуваються___

7.Страхи і побоювання

7. Я боюся, що після війни військові___

22. Мені здається, що військові бояться___

37.Я хотів(ла) би перестати боятися___

52. Я боюся військових, коли___

8. Ставлення до військових

8. Я вважаю, що український військовий - це___

23. Я не поважаю військових, які___

38. Кожен військовий повинен мати змогу___

53. Якщо б не військові зараз___

9.Ставлення до свого минулого

9. Для мене війна почалася___

24. Вперше я відчув війну, коли___

39. Якби я заздалегідь щось знав___

54. До війни я сприймав військових___

10. Особисті враження про військових у своєму місті

10. Військових в моєму місті можна зустріти___

25. Коли я бачу військових, зазвичай вони___

40. Коли я бачу колони військових автівок, мені___

55. Мені дуже не подобається, коли військові___

11.Особисте життя

11. Коли я бачу дівчин військових___

26. Подружнє життя з військовим здається мені___

41. Якби мені запропонували стати військовим___

56. Моє особисте життя в умовах війни___

12.Особисте ставлення до військових серед сім'ї

12.Якби моя дружина (чоловік) пішов на фронт___

27. Мати військових у сім'ї для мене - це___

42.Більшість сімей з військовими, які я знаю___

57. Коли я був(була) дитиною, військові для мене___

13.Ставлення до військових у ЗМІ

13.Коли я чую про військових у ЗМІ___

28.Зазвичай, коли я чую про військових у ЗМІ, мені___

43.Мені подобається, коли у ЗМІ військові___

58. Мене дратує, колі ЗМІ показує військових ___

14.Ставлення до проблем військових

14. Головною проблемою наших військових є___

29. Країна надає військовим усе, окрім ___

44.Я вважаю, що проблеми військових___

59. Військовим критично не вистачає___

15. Особисті почуття

15. З початку війни військові були готові ___

30. З початку війни військові не були готові ___

45. Коли я бачу військового на вулиці, мені ___

60. Найгірше, військовий може зробити, це___

Додаток Г

Розділ 5.

Чотиривимірний опитувальник для оцінки дистресу, депресії, тривоги та соматизації [4ДДТС] (адаптовані)

4DSQ	**Ні**	**Іноді**	**Регулярно**	**Часто**	**Дуже часто/ Постійно**	**Шкала**
Бали за відповідь	0	1	2	2	2	
Чи були у Вас нижченаведені симптоми протягом останніх 7 днів?						
Поганий/пригнічений настрій						Дистрес
Безпричинний страх						Тривога
Відчуття журби						Дистрес
Неспокійний сон						Дистрес
Страх неясного походження						Тривога
Байдужість до навколишньої ситуації						Дистрес
Тремтіння у присутності скупчення людей						Тривога
Тривога/панічні атаки						Тривога
Чи були у Вас нижченаведені відчуття протягом останніх 7 днів?						
Напруження						Дистрес
Роздратованість						Дистрес
Страх						Тривога
Що Ви більше нічого не можете робити						Дистрес
Що Вам більше не цікаві люди та речі, які Вас оточують						Дистрес

Що Ви більше не справляєтеся						Дистрес
Що Ви не можете більше впоратися із ситуацією, що склалася						Дистрес
За останній тиждень Ви:						
Відчували, що нічим не хочете займатися?						Дистрес
Міркували не так ясно, як раніше?						Дистрес
Мали проблеми із засинанням?						Дистрес
Боялися вийти з дому одні?						Тривога
Протягом останнього тижня:						
Вас було легко схвилювати?						Дистрес
Ви боялися того, чого зовсім не варто було би боятися (війни, військових, ворога тощо)?						Тривога
Вам було лячно подорожувати громадським транспортом?						Тривога
Ви боялися зганьбитися перед іншими людьми?						Тривога
Ви відчували, що Вам загрожує невідома війна?						Тривога
Ви прокручували у голові думки/спогади про подію (-ії) Вашого життя після 2014 року або повномасштабного вторгнення, які Вас засмучували?						Дистрес
Вам було дуже важко відганяти від себе неприємні думки про подію (-ії), що Вас засмучують?						Дистрес
Ви уникали деяких місць, бо вони Вас лякали?						Тривога

Ви були змушені по кілька разів на день повторювати одні й ті ж дії, перше ніж могли зробити щось ще? (Перевіряти новини, карти тривог, телефонувати близьким тощо)						Тривога

Додаток Д

Розділ 6.

Анкета «Діагностика маркерів та чинників соціальної фрагментації (ДМтЧСФ)»

***Q - скорочення з англ. Question - питання.**

Блок 1: Демографічний		
Питання	**Варіанти**	**Відповідь**
Q1: Вкажіть область Вашого постійного проживання:	1-Прифронтова 2-Тилова	
Q2: Вкажіть Вашу вікову групу:	1-18–25 2-26–35 3-36–50 4-51+	
Q3: Вкажіть Вашу стать:	1-Чоловіча 2 - Жіноча	
Ваша освіта:	Вказати рівень освіти (необов'язковий пункт)	
Q4: Ваш соціальний статус:	Вказати соціальний статус (необов'язковий пункт)	
Блок 2: Чинники сприйняття		
Q5: Чи є у Вашому близькому колі (родина, друзі) бійці ЗСУ, які зараз служать або нещодавно повернулися?	1. Так, у найближчому колі (родина, дуже близькі друзі) 2. Так, серед знайомих 3. Ні, немає	
Q6: Наскільки Ви відчуваєте емоційну втому від новин та подій, пов'язаних з війною? (1 - не відчуваю, 5 - повне виснаження)	1–5	
Q7: Якому джерелу інформації про ситуацію на фронті Ви довіряєте	1. Офіційні джерела ЗСУ 2. Єдиний телемарафон 3. Telegram-канали	

найбільше?	4. Особисте спілкування з військовими 5. Українські незалежні ЗМІ 6. Західні ЗМІ 7. Не довіряю жодним джерелам 8. Інше	
Q8: Як часто Ви зустрічаєте повідомлення, що дискредитують військових (ІПСО)?	1. Майже щодня 2. Кілька разів на тиждень 3. Кілька разів на місяць 4. Майже ніколи	
Блок 3: Образ військового		
Q9: Я відчуваю вдячність до бійців ЗСУ. (1 - абсолютно НЕ згоден, 5 - абсолютно ЗГОДЕН)	1–5	
Q10: Я вважаю бійців ЗСУ героями. (1 - абсолютно НЕ згоден, 5 - абсолютно ЗГОДЕН)	1–5	
Q11: Я вважаю бійців ЗСУ професіоналами. (1 - абсолютно НЕ згоден, 5 - абсолютно ЗГОДЕН)	1–5	
Q12: Я вважаю, що бійці ЗСУ є сильними та вольовими. (1 - абсолютно НЕ згоден, 5 - абсолютно ЗГОДЕН)	1–5	
Q13: Я вважаю, що держава робить достатньо для забезпечення військових. (1 - абсолютно НЕ згоден, 5 - абсолютно ЗГОДЕН)	1–5	

Q14: Я вважаю, що цивільне населення робить достатньо для допомоги армії. (1 - абсолютно НЕ згоден, 5 - абсолютно ЗГОДЕН)	1–5	
Блок 4: Комунікаційний розрив		
Q15: На мою думку, цивільні люди повністю розуміють, через що проходять військові на фронті. (1 - НЕ згоден, 5 - ЗГОДЕН)	1–5	
Q16: На мою думку, військові повністю розуміють проблеми цивільних у тилу. (1 - НЕ згоден, 5 - ЗГОДЕН)	1–5	
Q17: Я помічаю зростання напруги або непорозуміння у спілкуванні між ветеранами та цивільними. (1 - НЕ згоден, 5 - ЗГОДЕН)	1–5	
Q18: Мене турбує, що після повернення військові можуть бути агресивними або мати проблеми з адаптацією. (1 - НЕ згоден, 5 - ЗГОДЕН)	1–5	
Q19: Я вважаю, що в суспільстві зростає розрив між досвідом військових та цивільних. (1 - НЕ згоден, 5 - ЗГОДЕН)	1–5	